

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему «Роль банківської системи в підтримці сільськогосподарських суб'єктів в умовах війни в Україні на ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО»

Виконав: студент 2 курсу 8.0722-фк
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та
страхування, освітня програма фінанси і кредит
Д.В. Пахучий

Керівник д.е.н., професор Кушнір С.О.

Рецензент д.е.н., професор Болдуєва О.В.

Запоріжжя – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Освітній рівень магістр
Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Освітня програма фінанси і кредит

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ А.П. Кущик
«_____» _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Пахучому Денису Вікторовичу

1. Тема роботи: «Роль банківської системи в підтримці сільськогосподарських суб'єктів в умовах війни в Україні на ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО»
керівник роботи: Кушнір Світлана Олександрівна, д.е.н., професор
затверджені наказом ЗНУ від 01 травня 2023 р. № 650-с.
2. Строк подання студентом роботи: 10 листопада 2023 р.
3. Вихідні дані до роботи: дані фінансової звітності ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО», а також статистична інформація, монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): визначити поняття банківських послуг, РКО, кредитних ресурсів, основи формування банківського обслуговування підприємства, методичні підходи для формування комплексного банківського обслуговування сільськогосподарського підприємства; проаналізувати фінансовий стан ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО», дослідити перелік банківських послуг, якими користується підприємство та виявити роль банківської системи в підтримці господарюючих сільськогосподарських суб'єктів в умовах війни.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 12 рис., 22 табл.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Кушнір С.О., д.е.н., проф.	8.08.2023 р.	8.08.2023 р.
2	Кушнір С.О., д.е.н., проф.	11.09.2023 р.	11.09.2023 р.
3	Кушнір С.О., д.е.н., проф.	02.10.2023 р.	02.10.2023 р.

7. Дата видачі завдання: 20 червня 2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	20.06.2023 р. – 31.07.2023 р.	виконано
2.	Виконання вступу	1.08.2023 р. – 07.08.2023 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	08.08.2023 р. – 10.09.2023 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	11.09.2023 р. – 1.10.2023 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	2.10.2023 р. – 19.10.2023 р.	виконано
6.	Формулювання висновків	20.10.2023 р. – 1.11.2023 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	2.11.2023 р. – 9.11.2023 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	10.11.2023 р.	виконано

Студент _____ Д.В. Пахучий
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ С.О. Кушнір
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ І.О. Щебликіна
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 104 с., 12 рис., 22 табл., 99 джерел, 4 додатки

Об'єктом дослідження є роль банківської системи в підтримці сільськогосподарських суб'єктів в умовах війни в Україні.

Предметом дослідження є дослідження роботи та показників банківської системи України в умовах війни, можливості підтримки суб'єктів господарювання в сільському господарстві на прикладі ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО». Метою роботи є аналіз банківських операцій щодо обслуговування суб'єктів господарювання в умовах війни на прикладі ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО», та виявлення найефективніших можливостей співпраці для підприємств сільського господарства.

Завдання: 1) провести аналіз основних показників діяльності банківської системи України; 2) надати організаційно-економічну характеристику ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО»; 3) розробити рекомендації щодо найефективніших можливостей співпраці для підприємств сільського господарства.

Методи дослідження: порівняння, групування, використання абсолютних і відносних показників, а також графічний і табличний методи, загальнонауковий, системний, узагальнення, кількісний аналіз, графічний, абстрактно-логічний.

Одержані результати та їх новизна: 1) проаналізовано стан банківської системи України; 2) досліджено загальний організаційно - фінансовий стан ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО»; 3) розроблено рекомендації щодо найефективніших можливостей співпраці для підприємств сільського господарства. Практичне значення отриманих результатів. Дослідження та отримані результати можна використати для вдосконалення стратегії співпраці між сільськогосподарськими суб'єктами господарювання та банками України.

БАНКИ, БАНКІВСЬКІ ОПЕРАЦІЇ, РОЗРАХУНКОВО-КАСОВЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ, КЛІЄНТ-БАНК, КРЕДИТНІ ОПЕРАЦІЇ, ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА, ГРОШОВІ КОШТИ, ДИСТАНЦІЙНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ, КОМПЛЕКСНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ, ДОКУМЕНТАРНІ ОПЕРАЦІЇ, АКРЕДИТИВИ, ГАРАНТІЇ, ФОРВАРДНІ КОНТРАКТИ.

SUMMARY

Qualification work: 104 pages, 12 figures, 22 tables, 99 sources, 4 appendices.

The object of the study is the role of the banking system in supporting agricultural subjects in the war in Ukraine.

The subject of the research is the study of the work and indicators of the banking system of Ukraine in war conditions, the possibility of supporting business entities in agriculture using the example of ALEXANDR-AGRO LLC. The purpose of the work is the analysis of banking operations for servicing business entities in wartime using the example of ALEXANDR-AGRO LLC, and identifying the most effective opportunities for cooperation for agricultural enterprises.

Tasks:

- 1) conduct an analysis of the main indicators of the banking system of Ukraine;
- 2) provide the organizational and economic characteristics of ALEXANDR-AGRO LLC;
- 3) develop recommendations on the most effective opportunities for cooperation for agricultural enterprises.

Research methods: comparison, grouping, use of absolute and relative indicators, as well as graphical and tabular methods, general scientific, systematic, generalization, quantitative analysis, graphical, abstract-logical.

The obtained results and their novelty:

- 1) the state of the banking system of Ukraine was analyzed;
- 2) the general organizational and financial condition of ALEXANDR-AGRO LLC was investigated;
- 3) recommendations on the most effective opportunities for cooperation for agricultural enterprises were developed. Practical significance of the obtained results. The research and the obtained results can be used to improve the strategy of cooperation between agricultural entities and banks of Ukraine.

BANKS, BANKING OPERATIONS, SETTLEMENT AND CASH SERVICE, CLIENT-BANK, CREDIT OPERATIONS, STATE PROGRAM, CASH, REMOTE SERVICE, COMPLEX SERVICE, DOCUMENTARY OPERATIONS, LENDERS, GUARANTEES, FORWARD CONTRACTS.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
1 РОЛЬ ТА ФУНКЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	12
1.1 Банківська система України та її основні функції.....	12
1.2 Основні показники діяльності банків в Україні.....	19
1.3 Роль банківської системи в обслуговуванні бізнесу в умовах війни.....	26
2 ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ І АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО».....	40
2.1 Організаційно-правова структура та характеристика роботи ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО».....	40
2.2 Аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО».....	45
2.3 Аналіз банківського обслуговування ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО»....	55
3 ШЛЯХИ РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ СПІВПРАЦІ МІЖ БАНКАМИ ТА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ УКРАЇНИ.....	63
3.1. Дослідження банківських пропозицій розрахунково-касового обслуговування.....	63
3.2 Дослідження банківських пропозицій кредитного обслуговування сільськогосподарських підприємств	69
3.3 Напрями та пропозиції комплексного банківського обслуговування підприємств сільського господарства.....	75
ВИСНОВКИ.....	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	95
ДОДАТКИ.....	104

ВСТУП

Зважаючи на те, що Україна останні десять років перебуває в стані війни, і другий рік повномасштабної, коли ворог знищує міста та села, не жалкує ні дітей, ні жінок, випалює поля та розкрадає домівки, вивозить збіжжя та техніку, наносить незлічені збитки бізнесу та економіці країни, завдає колосальних втрат екології, українці не втрачають мужності, відстоюючи свою країну та продовжуючи, незважаючи на численні перешкоди, експортувати сільськогосподарську продукцію в різні кінці світу.

Частина бізнесу, яка не перебуває в зоні окупації чи зоні бойових дій змогла дещо адаптуватися до нових реалій та по можливості перебудувати свою роботу і продовжувати працювати. Потрібно сказати, що велику роль в цих процесах зіграла банківська система України, яка також показала стійкість та спроможність долати виклики сьогодення.

На сучасному етапі розвитку банківської системи України вітчизняні банки працюють у досить несприятливому для підтримання своєї ліквідності середовищі, що відображається на спроможності банків кредитувати.

Підприємства завдяки наявним фінансовим ресурсам забезпечують можливості проведення своєї основної діяльності, тобто наявність фінансових ресурсів підприємства забезпечує роботу з метою задоволення конкретних вимог споживачів, адаптації продукції до умов ринку, дотримання параметрів якості, економічності, вчасної сплати податків, комунальних платежів, а також оплати праці. Достатність та вдалі економічно обґрунтовані підходи до формування ресурсів прямо пропорційно відображаються на подальшій роботі підприємства та його можливостях.

Як правило частина фінансових ресурсів підприємства це є внески власників, частина генерується завдяки основній діяльності, та дуже важливим джерелом фінансових ресурсів, які переважно і направляються на відтворення і інвестиції, – це банківське кредитування. Якісно підібраний комплекс банківського обслуговування, що включає розрахунково-касове

обслуговування, валютне, зарплатні проекти, депозитні програми, документарні операції, а також кредитні операції дозволять підприємству вести безперебійну діяльність та нарощувати прибутки.

Особливо важливо налагодити якісну співпрацю з банками в сьогоdnішній нелегкий час, коли бізнес потребує впевненості в якості та вчасності банківських послуг, можливості безперешкодного доступу до своїх та кредитних ресурсів.

Зважаючи на війну, особливих проблем зазнав агропромисловий комплекс, коли виникли не просто складні умови функціонування сільськогосподарських підприємств, а деякі підприємства просто знищено, розкрадено техніку і ресурси, поля пошкоджено вибухами, худоба вбита, спалені зерносховища та елеватори тощо. Після повернення цих територій населенню та підприємствам потрібно буде багато сил, коштів та праці для відновлення та запуску роботи. І організація якісної доречної банківської підтримки суб'єктів господарювання грає надважливу роль.

Питаннями банківського обслуговування суб'єктів господарювання займалися багато науковців, серед яких О.В. Дзюблюк [1], О. І. Барановський [2], А. О. Єпіфанов [3], С. О. Кушнір [4], О.В. Васюренко [5], С.В. Ведернікова [6], П. Т. Саблук [7], В.В. Коваленко [8], А.С. Гальчинський [9], В.С. Стельмах [10], О.Л. Малахова [11], П.В. Матвієнко [12] та інші. Особливості співпраці саме з сільськогосподарськими підприємствами вивчали М. Дем'яненко [13], О. Непочатенко [14]. Безпосередньо проблеми функціонування і розвитку банківського сектору, формування комплексу банківських послуг для суб'єктів господарювання опрацьовували багато українських вчених, в тому числі О.О. Примостка [15], О.Г. Грищенко [16], М.І. Савлук [17], І.І. Д'яконова [18], І.Б. Івасів [19], О.А. Сугоняко та багатьох інших. Праці цих відомих науковців присвячені проведеному ґрунтовного аналізу методологічних основ та практичних аспектів функціонування банківської системи і в тому числі вітчизняної, а також впливу різних факторів на можливості банків на формування переліку, ціни та особливостей пропозицій обслуговування

клієнтів. Але й надалі питання ролі банківської системи в обслуговуванні сільськогосподарських підприємств потребує досліджень, особливо зважаючи на наслідки війни в Україні.

Мета роботи полягає у дослідженні спектру банківських операцій в частині обслуговування суб'єктів господарювання в умовах війни на прикладі ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО», та виявлення найефективніших можливостей співпраці для підприємств сільського господарства. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

- дослідити поняття банку та банківської системи, банківського обслуговування, банківських операцій;
- провести аналіз основних показників діяльності банківської системи України;
- проаналізувати організаційно-правової системи та економічні показники діяльності ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО»;
- дослідити співпрацю між обслуговуючим банком та підприємством та види операцій;
- розробити рекомендації щодо найефективніших можливостей співпраці для підприємств сільського господарства на прикладі ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО».

Об'єктом дослідження є стан банківської системи України та її роль в підтримці суб'єктів господарювання, зокрема сільськогосподарських підприємств.

Предметом дослідження є теоретико-практичні засади банківського обслуговування ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО» з метою визначення його ефективності в умовах війни.

В процесі дослідження використано наступні методи: порівняння, групування, використання абсолютних і відносних показників, а також графічний і табличний методи, загальнонауковий, системний, узагальнення, кількісний аналіз, графічний, абстрактно-логічний.

Практичне значення отриманих результатів. Практична реалізація досліджених банківських пропозицій обслуговування, доцільності використання актуальних банківських пропозицій та подальшої співпраці на прикладі ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО» може бути використана як даним підприємством так і аналогічними підприємствами галузі.

Одержані результати та їх новизна:

- 1) проаналізовано стан банківської системи України;
- 2) досліджено загальний організаційно – правовий та фінансово-економічний стан ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО»;
- 3) розроблено рекомендації щодо найефективніших можливостей співпраці для підприємств сільського господарства.

Апробація результатів дослідження та публікації. Основні положення і результати дослідження представлені та опубліковані в тезах «Сучасний стан банківської системи» у збірнику XVIII Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях», м. Запоріжжя, 19-20 жовтня 2023р.

Структура та обсяг дослідження. Кваліфікаційна робота магістра складається з реферату, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Текст магістерської роботи викладений на 104 сторінках машинописного тексту і включає 12 рис., 22 табл., 99 джерел, 4 додатків.

1 РОЛЬ ТА ФУНКЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

1.1 Банківська система України та її основні функції

Банківська система є складовою фінансової системи держави, та уявляє собою сукупність різних за організаційно-правовою формою та спеціалізацією банківських установ, що існують в межах єдиної фінансової системи та єдиного грошово-кредитного механізму в певний проміжок часу.

Банківська система фактично виступає кровоносною системою кожної країни. Ефективне функціонування банківської системи є показником соціального, економічного та політичного стану розвитку держави, оскільки є однією з найважливіших галузей у кожній країні, від стабільної роботи та функціонування якої багато в чому залежить рівень життя та добробут населення, а також нормальне функціонування національної економіки.

В сучасних умовах війни та складних умов виживання національної економіки важливе значення має стан банківської системи. Оскільки саме банки є одним із головних джерел інвестування фінансових ресурсів в економіку країни, головною функцією банків є забезпечення стабільності банківської системи, а головною функцією НБУ – забезпечення стабільності грошової одиниці. З розвитком міжнародних відносин, посиленням глобалізаційних процесів на фоні задач, які виникають внаслідок війни РФ у банківській сфері виникає все більше проблем, які необхідно вирішити, щоб забезпечити її стабільність та нормальне функціонування національної економіки.

Та, незважаючи на всі труднощі, пов'язані з політичною та економічною ситуаціями, посиленням нестабільності на валютному та фінансовому ринках, банківський сектор України протягом останніх років розвивався досить динамічно. Звісно, що ще фінансова криза 2008-2009 рр. призвела до зміни вектору банківських операцій з кредитних на інші обслуговуючі, водночас

наявність значної кількості банківських установ на вітчизняному фінансовому ринку призвело до посилення конкурентної боротьби за клієнтів, завоювання ринку банківських послуг, що зумовлює необхідність забезпечення конкурентних переваг кожним комерційним банком.

Але стабілізаційні дії НБУ та зміни підходів в частині кредитування показали свою дієвість і сьогодні, незважаючи на війну, банки продовжують бути найважливішими фінансовими посередниками на грошово-кредитному ринку, підвищуючи свою конкурентоспроможність шляхом стабільного обслуговування клієнтів, розширення заходів безпеки операцій, збереження даних, удосконалюючи он-лайн обслуговування тощо.

Згідно Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III [26] (надалі – Закон), банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України, станом на 01.09.2023 року - 64 банки (рисунок 1.1).

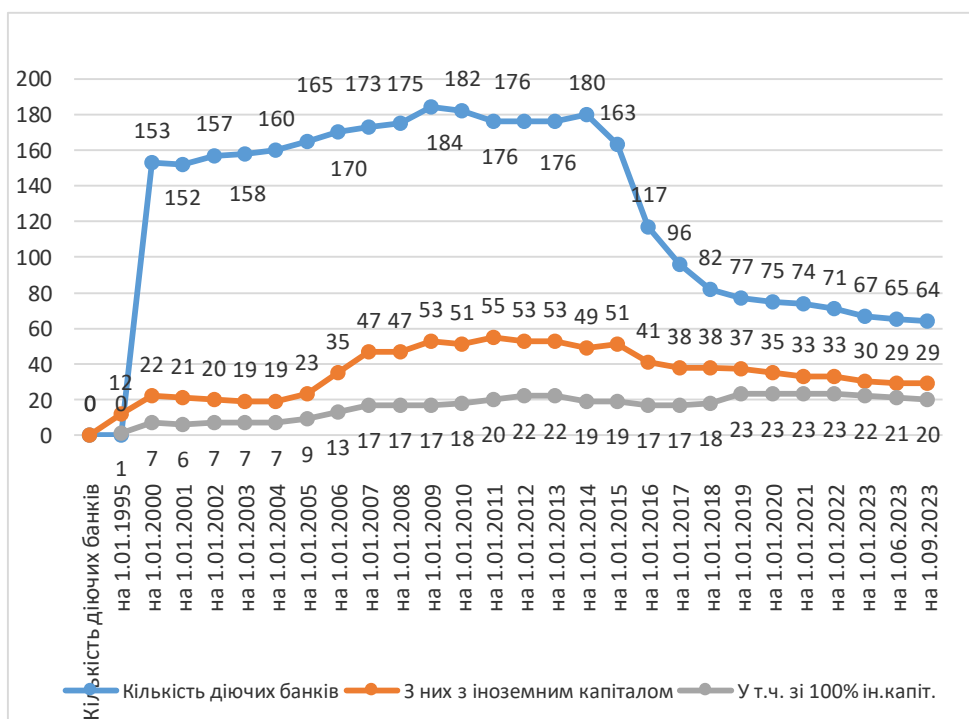

Рисунок 1.1 – Динаміка зміни кількості банків за період з 1995 року по 01.09.2023 року

Згідно визначення, викладено в Законі, банк – це юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги [26].

За формою власності наразі існує декілька державних банків (100% статутного капіталу яких належить державі) та основані на приватній формі власності.

Державний банк створюється за рішенням Кабінету Міністрів України, отримавши позитивний висновок Національного банку України з приводу наміру заснувати державний банк (у разі реорганізації чи ліквідації не через неплатоспроможність також необхідно отримати висновок НБУ) та його статутний капітал фінансується за рахунок статті у Державному бюджеті України. Серед держаних АТ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк», АБ «Укресімбанк», АТ «Укргазбанк» (прирівняний до державного), а також останній націоналізований АТ «Сенс банк».

Держава здійснює та реалізує повноваження власника щодо акцій (паїв), які їй належать у статутному капіталі державного банку, через органи управління державного банку. Органами управління державного банку є наглядова рада та правління банку. Органом контролю державного банку є ревізійна комісія, персональний та кількісний склад якої визначається наглядовою радою державного банку.

Одним із основних завдань банківського законодавства є забезпечення регулювання банківських правовідносин, суб'єктом та об'єктом яких є банк або кредитна організація та фінансовий інструмент (гроші, цінні папери та ін.) відповідно. Але держава також бере участь у банківських правовідносинах – прямо чи опосередковано. Також, через державу та банківське законодавство, у суб'єктів немає права вільного вибору форми правовідносин та правил їх реалізації, що вказує на використання імперативного методу правового регулювання у банківських правовідносинах [27, с.201-202].

Підстави для виникнення, зміни або припинення банківських правовідносин є правові норми, що містяться у законодавчих актах

(нормативні акти НБУ); адміністративних актах (ліцензії на банківські операції); договорах або угодах кредитно-фінансових установ як між собою, так і з клієнтами (юридичними та фізичними особами), а також при заподіянні шкоди.

Банківське законодавство – це система всіх упорядкованих певним чином нормативно-правових актів (рисунок 1.2), що регулюють відносини у сфері банківської діяльності. Воно є зовнішньою формою банківського права, що відображає його структуру [27, с.94].

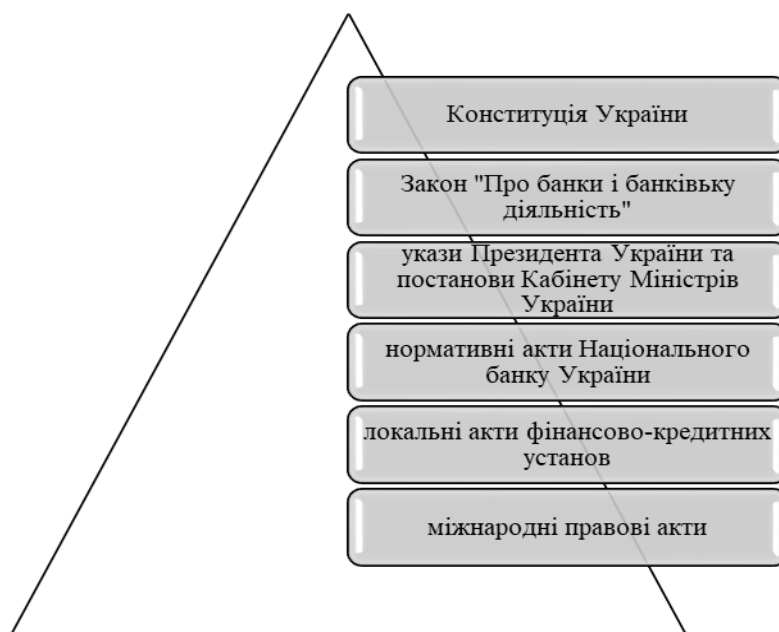

Рисунок 1.2 – Нормативно-правові документи, які регулюють банківську діяльність

Класифікація банківських правовідносин достатньо різноманітна, адже вони мають досить широкий спектр послуг та пов'язані з економічною діяльністю держави і виникають у процесі організації та здійснення банківської діяльності. Залежно від змісту, банківські правовідносини поділяють на такі:

- що регулюють організацію банківської системи;
- що виникають у сфері банківських операцій;
- кредитні;
- розрахункові;

- валютні;
- з приводу обігу цінних паперів;
- регулювання грошового обігу;
- лізингові.

Банківські правовідносини залежно від конкретного змісту поділяють на:

- майнові, що пов'язані з коштами як видом майна;
- немайнові, що пов'язані із забезпеченням дотримання банківської таємниці;
- організаційні, пов'язані із побудовою банківської системи або визначенням організаційної структури банку.

Залежно від характеру зв'язків можна виділити:

- вертикальні (складаються між учасниками, один з яких підпорядковується іншому);
- горизонтальні банківські правовідносини (виникають між банками та їх клієнтами – фізичними та юридичними особами – з приводу банківського обслуговування) [28].

Банківська система виступає складовою кредитної системи держави й являє собою сукупність різних за організаційно-правовою формою та спеціалізацією національних банківських установ, що існують у межах єдиної фінансової системи та єдиного грошово-кредитного механізму в певний проміжок часу (певний історичний період) [29, с.231].

В Україні побудовано дворівневу банківську систему, яка характеризується взаємовідносинами між банками по вертикалі (відносини між керуючим банком (центральним) та керованими банками та по горизонталі (відносини між рівноправними установами). Розподілення адміністративних функцій і операцій, що пов'язані з обслуговуванням центральним банком грошового обігу, дає можливість враховувати інтереси двох категорій клієнтів – банків і урядових структур, причому перевага віддається функціям «банк банків» та управлінню діяльністю банківських

установ з метою регулювання та контролю за функціонуванням ринку кредитно-фінансових послуг [30, с.232].

Згідно із Законом банк визначається як юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до Державного реєстру банків, а саме: залучення до вкладів грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб (ст. 2). З цього визначення випливає суть банківської діяльності та її характерні риси, розроблені теорією банківського права [31, с.116 та 42].

До банківської діяльності належить комплекс із чотирьох основних операцій, що зображені на рисунку 1.3. Зазначені операції є базовими і утворюють первинну сферу банківської діяльності.

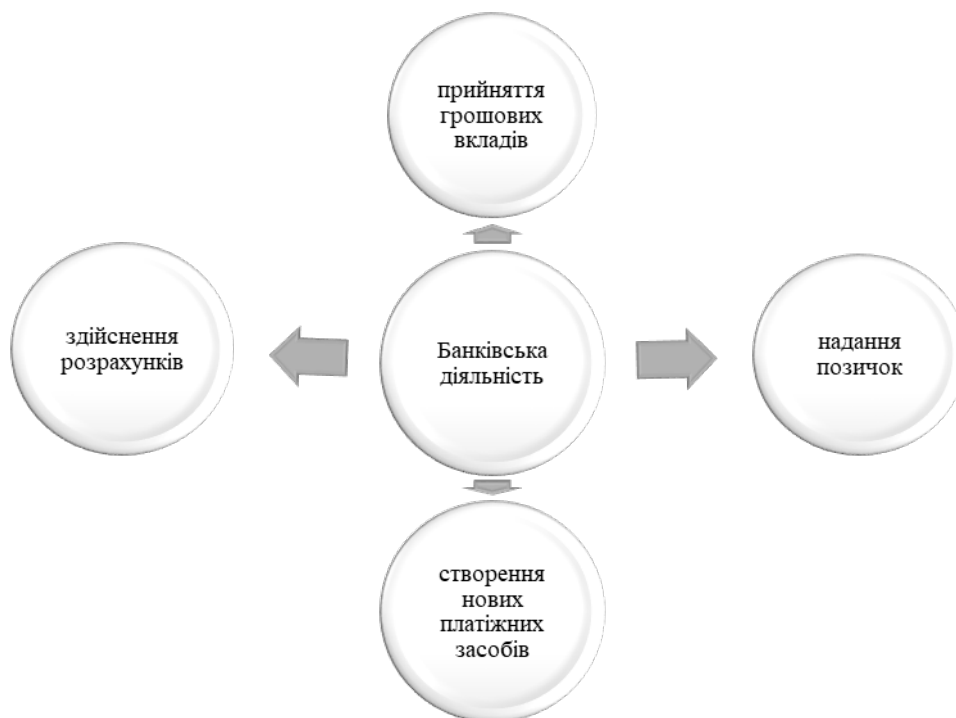

Рисунок 1.3 – Основні операції банківської діяльності

Спираючись на поняття «базова операція», банки можна класифікувати на:

а) універсальні, що виконують усі базові операції на грошовому ринку та будь-які інші;

б) спеціалізовані, що виконують лише частину базових операцій на грошовому ринку [30, с.109]. Банк самостійно визначає напрями своєї діяльності і спеціалізацію за видами послуг. Національний банк України визначає види спеціалізованих банків та порядок набуття банком статусу спеціалізованого.

в) системні, згідно визначених термінів Законом України системно важливий банк – це банк, що відповідає критеріям, встановленим Національним банком України, діяльність якого впливає на стабільність банківської системи. Національний банк України визначає системно важливі банки відповідно до таких критеріїв: розміру банку, ступеня фінансових взаємозв'язків, напрямів діяльності.

Згідно ст.31 Закону України мінімальний розмір статутного капіталу на момент державної реєстрації юридичної особи, яка має намір здійснювати банківську діяльність, а також мінімальний розмір статутного капіталу банку не може бути меншим 200 мільйонів гривень. Згідно ст.37 вищим органом управління банку є загальні збори учасників банку. Виконавчим органом банку, що здійснює поточне управління, є правління банку. Банк зобов'язаний створити наглядову раду, що здійснює контроль за діяльністю виконавчого органу, захист прав вкладників, інших кредиторів та учасників банку.

Банки мають право здійснювати банківську діяльність на підставі банківської ліцензії шляхом надання банківських послуг. Банки мають право надавати банківські та інші фінансові послуги (крім послуг у сфері страхування), а також здійснювати іншу діяльність як у національній, так і в іноземній валюті.

Банківська система забезпечує ефективний розвиток і функціонування усіх сфер господарської системи, регулює потоки грошових коштів, створює передумови для розширеного відтворення економіки.

Банківська система бере участь у виконанні основних функцій фінансової системи, зокрема, шляхом:

- 1) забезпечення способів переміщення фінансових ресурсів у часі, через кордони держав та між окремими галузями тощо;

- 2) розробки та забезпечення способів управління ризиками;
- 3) забезпечення механізму об'єднання фінансових ресурсів та їх розподілу між окремими суб'єктами господарювання;
- 4) забезпечення безперебійного функціонування платіжних систем, зокрема, шляхом удосконалення способів клірингу та здійснення розрахунків, що сприяють торгівлі;
- 5) забезпечення насичення ринку ціновою інформацією, що дозволяє координувати децентралізований процес прийняття рішень в окремих галузях економіки [32, с. 18].

1.2 Основні показники діяльності банків в Україні

Аналізуючи сучасний стан банківської системи необхідно розпочати із «ядра» банківської системи – банків як таких. Якщо з початку створення банківської системи України кількість банків з кожним роком зростала, та станом на 2010 рік спостерігалась найбільша кількість 182 банки, то в подальшому внаслідок кризи 2008-2009 років, вона почала скорочуватись, з'явилася тенденція із виведення «слабких» банків з ринку України, та на сьогодні складає майже третину – 64 банки, тобто з ринку виведено 188 банків. Деякі банки вийшли з українського ринку, але в більшості випадків це була вимушена міра НБУ, покликана зменшити кількість проблемних активів, неплатоспроможних банків і банків, що займалися сумнівними операціями.

Попри значні системні геополітичні, демографічні та макроекономічні шоки, банківський ринок вистояв завдяки зниженню внутрішньої вразливості до ризиків у результаті 8 років реформування та своєчасним антикризовим заходам в процесі воєнних дій. За період війни ринок покинули всього 6 банків, три з яких належали російським акціонерам: державні МР Банк (Сбербанк), Промінвестбанк, приватний Банк Форвард, а також 3 вітчизняні:

Мегабанк, Банк Січ та Ibox Bank. Це досить скромні цифри як для війни, водночас не варто забувати, що НБУ поки лояльно ставиться до порушення нормативів. 64 банки планомірно продовжують давній тренд на зменшення територіальної мережі. За 2022 рік кількість підрозділів знизилась на 20% з 6685 до 5336. При цьому, внаслідок окупації південно-східних територій країни, закриття цих 1349 відділень значно перевищує показник 2021 року, коли скоротили 449 підрозділів [34].

Розглянемо статистичні дані НБУ [34] та проаналізуємо активи банківської системи за останні декілька років (таблиця 1.1.).

Таблиця 1.1. - Аналіз активів банків України за 2021-2023 роки, млн. грн

Назва показника	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.09.2023	Приріст 2022 о 2021,%	Приріст 2023 до 2022,%	Приріст 01.09.2023 до 01.01. 2023,%
1	2	3	4	6	7	8	9
Активи, в т.ч.	1 822 841	2 053 232	2 351 678	2 621 025	113	115	111
Активи в іноземній валюті	585 493	583 133	731 006	776 692	100	125	106
Готівкові кошти	73 174	75 375	74 760	72 688	103	99	97
Банківські метали	572	384	156	190	67	41	122
Кошти в Національному банку України	37 615	34 973	82 485	197 287	93	236	239
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	176 041	172 868	315 085	338 811	98	182	108
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам	50 376	60 096	51 010	62 697	119	85	123
Кредити надані клієнтам, в т.ч.	960 597	1 065 347	1 036 213	997 379	111	97	96
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	791 373	829 887	1 022 658	1 206 226	105	123	118
Резерви за активними операціями банків	388 477	308 349	369 936	366 821	79	120	99

Як видно з даних таблиці, активи банків продовжують поступово зростати. Найбільшу частку – 43,5% на 01.01.2023 року складали кредити, станом на 01.09.2023 – 38%. Майже третину займають активи в іноземній валюті. Найбільша динаміка зростання спостерігається в 2022 році по статтях «Кошти в Національному банку України» та «Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках», на третьому місці «Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції». Фундаментальна причина росту банківських активів - вимушена емісія гривні з боку НБУ особливо на перших етапах війни для забезпечення покриття нових бюджетних потреб на воєнні та соціальні видатки, також зростання курсу долару та іноземна допомога.

Проаналізуємо кредитні операції банків (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2. - Аналіз кредитних операцій банків України за 2021-2023 роки, млн. грн

Назва показника	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.09.2023	Приріст 2022 о 2021,%	Приріст 2023 до 2022,%	Приріст 01.09.2023 до 01.01. 2023,%
1	2	3	4	6	7	8	9
Кредити надані клієнтам, в т.ч.	960 597	1 065 347	1 036 213	997 379	111	97	96
кредити, що надані органам державної влади	11 641	26 973	24 809	20 235	232	92	82
кредити, що надані суб'єктам господарювання	749 335	795 513	801 413	761 571	106	101	95
кредити, що надані фізичним особам	199 561	242 633	209 943	215 551	122	87	103
кредити, надані небанківським фінансовим установам	60	228	48	21	380	21	44

Дані таблиці показують, що на останню звітну дату максимальну частку 76,4% займають кредити, надані суб'єктам господарювання, 21,6% кредити, надані фізичним особам (рисунок 1.4). Напередодні війни відмічалось суттєве

зростання портфелю переважно за рахунок іпотечних кредитів фізичним особам на 22% та юридичним особам на 6%. Та в першій половині 2022 року з огляду на слабкий платоспроможний попит на нові кредити відмічався ріст непрацюючих кредитів (NPLs) до 38,1%. Бізнес і населення не готові виплачувати високі відсоткові ставки та брати на себе додаткові зобов'язання в умовах війни.

Рисунок 1.4 – Структура кредитного портфелю банків станом на 01.09.2023 р., млн. грн

Кредитне замороження дещо пом'якшується хіба ростом кредитування іпотеки та агросектору держбанками, зокрема через механізм бюджетної програми підтримки «Доступні кредити 5-7-9%». Обсяг пільгових кредитів від держави уже сягнув третини від усіх залишків за корпоративними кредитами банків у національній валюті. Та після адаптації банків в період війни та за рахунок «Державної програми 5-7-9%» для підприємців та іпотечного кредитування об'єми кредитування почали набирати обертів.

Проаналізуємо пасиви банків України (таблиця 1.3). Як видно з структури капіталу, в більшості банків переважають збитки, об'єм статутного капіталу дещо зменшився, але за результатами на 01.09.2023 року спостерігається стабілізація показника, частка в пасивах – 15,4%. Зобов'язання банків на останню звітну дату склали 88,7% пасиву, найбільшу частину вони

займали на 01.01.2023 року – 90,8%. Зобов'язання переважно складаються з залучених коштів клієнтів банків на останню звітну дату 01.09.2023 року 42,4% - це кошти суб'єктів господарювання, а 37,5% - це кошти фізичних осіб (з ощадними (депозитними) сертифікатами). Структуру залучених коштів показано на рисунку 1.5.

Таблиця 1.3 - Аналіз пасивів банків України за 2021-2023 роки, млн. грн

Назва показника	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.09.2023	Приріст 2022 о 2021,%	Приріст 2023 до 2022,%	Приріст 01.09.2023 до 01.01. 2023,%
1	2	3	4	6	7	8	9
Пасиви	1 822 841	2 053 232	2 351 678	2 621 025	113	115	111
Капітал	209 460	255 514	215 840	297 007	122	84	138
з нього: статутний капітал	479 932	481 535	407 021	404 920	100	85	99
Зобов'язання банків	1 613 381	1 797 718	2 135 838	2 324 018	111	119	109
Зобов'язання банків в іноземній валюті	648 020	613 334	799 056	821 002	95	130	103
Строкові вклади (депозити) інших банків та кредити, що отримані від інших банків	24 235	24 948	6 457	6 691	103	26	104
Кошти суб'єктів господарювання	646 491	758 434	889 526	1 112 592	117	117	125
Кошти фізичних осіб (з ощадними (депозитними) сертифікатами)	681 892	726 898	933 240	982 167	107	128	105
Кошти небанківських фінансових установ	34 704	41 410	53 188	52 018	119	128	98

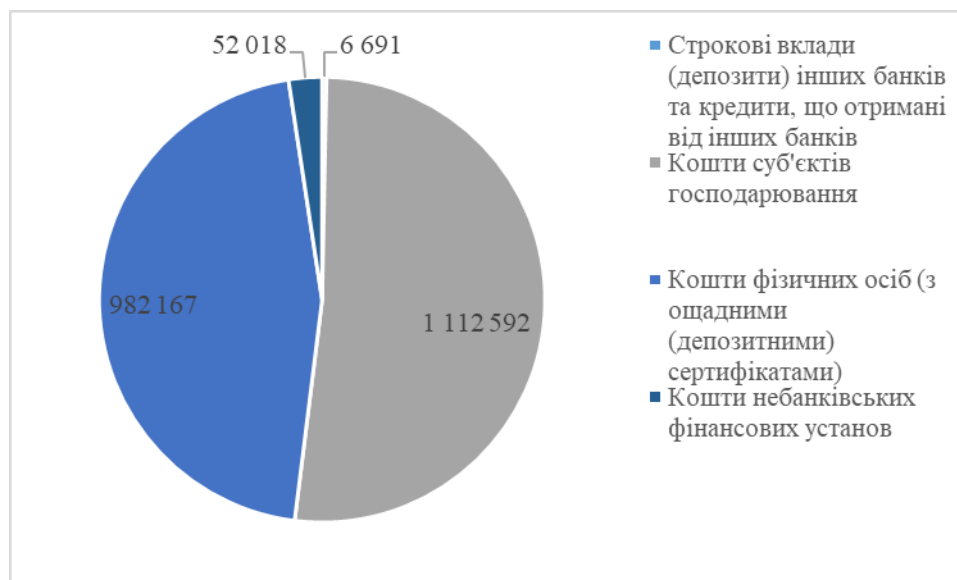

Рисунок 1.5 – Структура залучених коштів від клієнтів банків станом на 01.09.2023 р., млн. грн

Проаналізуємо доходи і витрати банків України, а також показники рентабельності банків (таблиці 1.4, 1.5).

В структурі доходів банків найбільшу частку 60% становлять процентні доходи і цей показник в минулому році виріс на 29%. Комісійні доходи складають близько 24% і їх динаміка нерівномірна – найбільша частка 34% спостерігалась за результатами роботи 2021 року.

Аналіз витрат показав, що в минулому році було сформовано значну суму резервів під активні операції – яка склала 36% структури пасивів і була в 35 разів вища показника попереднього року. Також зросли суми процентних та інших витрат, що також пов'язано з наслідками війни, погіршення кредитного портфелю, відновлення чи втрату відділень банками тощо.

Тем не менш банківська система України за результатами минулого року в сукупності отримала позитивний результат, хоч і майже втричі менше показника 2021 року. Але станом на 01.09.2023 року показник чистого прибутку перевищив річний показник 2021 року. Звісно, що не можна поки ще говорити за весь рік, оскільки наближається осінньо-зимовий період, який за попередженнями керівництва країни, може бути фізично та економічно не кращим 2022 року.

Таблиця 1.4 - Аналіз доходів і витрат банків України за 2021-2023 роки,

млн. грн

Назва показника	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.09.2023	Приріст 2022 о 2021,%	Приріст 2023 до 2022,%	Приріст 01.09.2023 до 01.01.2023,%
Доходи	250 171	273 863	357 549	289 289	109	131	81
процентні доходи	147 743	168 746	217 053	195 413	114	129	90
комісійні доходи	70 640	93 162	85 622	63 403	132	92	74
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	21 507	-77	43 482	20 408	0	-56470	47
інші операційні доходи	6 813	7 488	8 126	7 489	110	109	92
інші доходи	2 705	3 175	2 413	1 342	117	76	56
повернення списаних активів	763	1 370	853	1 233	180	62	145
Витрати	210 445	196 488	335 628	194 219	93	171	58
процентні витрати	62 895	51 097	65 358	66 161	81	128	101
комісійні витрати	24 132	35 186	35 449	30 039	146	101	85
інші операційні витрати	16 405	18 244	17 875	11 917	111	98	67
загальні адміністративні витрати	69 437	78 293	82 434	57 432	113	105	70
інші витрати	2 728	3 855	5 951	5 143	141	154	86
відрахування в резерви	31 037	3 448	121 204	6 524	11	3515	5
податок на прибуток	3 811	6 364	7 356	17 004	167	116	231
Чистий прибуток (збиток)	39 727	77 376	21 921	95 070	195	28	434

Таблиця 1.5 - Аналіз рентабельності банків України за 2021-2023 роки,
млн. грн

Назва показника	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.09.2023	Приріст 2022 о 2021,%	Приріст 2023 до 2022,%	Приріст 01.09.2023 до 01.01. 2023,%
Рентабельність активів, %	2,44	4,09	1,04	6,57	168	25	632
Рентабельність капіталу, %	19,22	35,08	9,68	64,72	183	28	669

Як видно з даних таблиці 1.5, показники рентабельності різко упали станом на 01.01.2023 року – рентабельність активів на 3,05% тобто в 4 рази, а рентабельність капіталу на 25,4% - більше, ніж втричі. Та за результатами роботи на 01.01.2023 року рентабельність показала позитивну динаміку та майже вдвічі переросла показники довоєнного періоду станом на 01.01.2022 року. Таке зростання в умовах війни є суперечливим сигналом стійкості, оскільки на перший погляд, таке зростання ROE виглядає як позитив, але проаналізувавши деталі ми розуміємо, що джерелом прибутків були процентні доходи (насамперед держбанків) від вкладень в ОВДП та депозитні сертифікати НБУ. Тому якби відрахування до резервів за кредитними ризиками були вищими відповідно до потреб воєнного часу, то навряд чи б фінансові результати виглядали настільки не по воєнному райдужно [33].

1.3 Роль банківської системи в обслуговуванні бізнесу в умовах війни

На жаль, досі не існує підручників чи теорій, які б описували оптимальну економічну стратегію в умовах зовнішньої військової агресії такого масштабу. Національний банк України після початку повномасштабної навали зміг забезпечити безперебійне функціонування фінансової системи, зберегти контроль за інфляційними процесами та стабілізувати обмінний курс.

Потужна банківська система є необхідною умовою забезпечення дієспроможності бізнесу та сталого економічного зростання в Україні. В сьогоdnішніх умовах ведення війни вітчизняні банки проходять серйозну перевірку на стійкість, конкурентоспроможність, партнерство з бізнесом. Швидка та непередбачувана зміна умов функціонування, відкритість зовнішньому середовищу та схильність до внутрішніх перетворень спонукають банківську систему до постійних трансформувaнь та удосконалень відповідно до задач, які ставить сьогоdnення. Рівень життєспроможності та рівень розвитку підприємств значною мірою залежить від стану банківської системи.

З першого дня повномасштабного вторгнення рф НБУ спрямував зусилля на подолання панічних настроїв серед населення, збереження довіри до банківської системи та стабільності у фінансовій сфері. Головні рішення регулятора в цей час були спрямовані на забезпечення безперебійної роботи банківської системи, стримування девальвації національної валюти та впливу капіталу за кордон [37].

В перший день військового вторгнення НБУ була прийнята постанова №18 від 24.02.2022 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» [39], якою було введено ряд істотних обмежень, зокрема:

- зафіксовано офіційний курс станом на 24.02.2022;
- обмежено зняття готівки;
- заборонено видачу коштів в іноземній валюті;
- зупинено роботу валютного ринку, крім продажу валюти;
- заборонені транскордонні валютні перекази;
- призупинено поповнення електронних гаманців електронними грошима та розповсюдження електронних грошей.

З введеними валютними обмеженнями таких масштабів бізнес стикнувся вперше за роки існування ринкової економіки в незалежній Україні. Фактично зупинені всі операції із валютою та перекази коштів за кордон.

Для стримування відтоку валюти з України введено поняття критичного імпорту. Тривалий час імпортери могли купувати валюту для придбання товарів, що входять до переліку товарів критичного імпорту, затвердженого КМУ. Перелік товарів критичного імпорту зазнавав змін десятки разів та в кінцевому підсумку був скасований Кабміном 07.07.2022 року [40].

Також були введені заборони та обмеження на співпрацю з контрагентами, пов'язаними з державою-агресором.

З огляду на стале відновлення економіки та адаптацію банківської системи до роботи в умовах воєнного стану Національний банк наразі поступово повертає вимоги до банків, які були тимчасово послаблені на початку повномасштабного вторгнення, у тому числі стосовно здійснення оцінки кредитного ризику.

Відповідно до ст. 47 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [26] до банківських послуг належать:

- 1) залучення у вклади (депозити) коштів та банківських металів від необмеженого кола юридичних і фізичних осіб;
- 2) відкриття та ведення поточних (розрахункових, кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі у банківських металах, та рахунків умовного зберігання (ескроу);
- 3) розміщення залучених у вклади (депозити), у тому числі на поточні рахунки, коштів та банківських металів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик.
- 4) послуги з торгівлі валютними цінностями у готівковій формі та безготівковій формі з одночасним зарахуванням валютних цінностей на їхні рахунки відповідно до Закону України «Про валюту і валютні операції».
- 5) інвестицій;
- 6) випуску власних цінних паперів;
- 7) зберігання цінностей (у тому числі щодо обліку і зберігання цінних паперів та інших коштовностей, конфіскованих (заарештованих) на користь

держави та/або визнаних безхазяйними) або надання в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа;

8) інкасації коштів та перевезення валютних цінностей;

9) надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських та інших фінансових послуг;

10) надання послуг адміністратора за випуском облігацій відповідно до Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки».

Розвинута банківська система є необхідною умовою нормального функціонування економіки, тобто функціонування суб'єктів господарської діяльності та державного бюджету. Лише через досконалу банківську систему можна здійснити реструктуризацію економіки в цілому. Крім того, надійний і розвинений банківський сектор відіграє надзвичайно важливу роль у стабілізації економіки країни. Без залучення коштів населення у банківський сектор неможлива фінансова санація підприємств, які потребують фондів для функціонування і реструктуризації.

Проаналізуємо основні напрямки послуг, які банку в Україні змогли після стабілізації роботи відновити постачати суб'єктам господарювання.

За даними Огляду банківського сектору НБУ за серпень 2023 року [35] фондування банків зростало за рахунок коштів населення і навіть більше – бізнесу. Строкова структура коштів клієнтів поліпшувалися завдяки подальшому підвищенню депозитних ставок. Обсяг чистих активів сектору зріс передусім через вищі вкладення в ОВДП і депозитні сертифікати НБУ.

Проаналізуємо ТОП-10 банків за найвищими депозитними ставками табл.1.6. Провівши аналіз банківських депозитних пропозицій для юридичних осіб на строк до 1 року за найвищими ставками, виявлено, як видно з даних таблиці, найбільші ставки пропонують банки, які не входять в п'ятірку найкрупніших за розмірами активів, оскільки такі банки пропонують наразі середні ставки менше 10%. При цьому рейтинг надійних банків України у вересні 2023 року, згідно складеного Форіншурером [36] на базі офіційної

статистики українських банків, наданої НБУ за участю експертів банківського ринку, включає перелік іноземних та державних банків (рисунки 1.6).

Таблиця 1.6 - Аналіз ТОП-10 пропозицій банків по депозитам станом на 09.10.2023 року

№	Назва банку	Вид депозиту	Сума	% ставка	Валюта депозиту	Мін термін	Виплата відсотків
1	РВС Банк	Строковий	5 000 - 50 000 000 грн	19%	гривня	3 місяці	В кінці строку
2	Юнекс Банк	Строковий	100 000 - 50 000 000 грн	16%	гривня	9 місяців	Щомісяця
3	Комінбанк	Строковий	5 000 - 50 000 000 грн	16%	гривня	9 місяців	В кінці строку
4	Прокредит Банк	Строковий	0 - 50 000 000 грн	15%	гривня	12 місяців	В кінці строку
5	Абанк	Строковий	10 - 50 000 000 грн	14,5%	гривня	9 місяців	Щомісячно
6	ПУМБ	Строковий	100 - 50 000 000 грн ⁹	10%	гривня	9 місяців	В кінці терміну, Щомісяця, Щокварталу
7	Агропросперіс Банк	Строковий	0 - 50 000 000 грн	10%	гривня	9 місяців	В кінці строку
8	Сенс Банк	Строковий	5 000 - 20 000 000 грн	9%	гривня	9 місяців	В кінці строку
9	Приватбанк	Строковий	1 - 50 000 000 грн	8,25%	гривня	9 місяців	Щомісячно
10	Райффайзен Банк	Строковий	1000 - 50 000 000 грн	8%	гривня	12 місяців	В кінці строку, Щомісячно

Більшість іноземних банків, які й досі мають дочірні банківські структури в росії, після початку війни проти України заявили про призупинення обслуговування нових клієнтів та скорочення банківських операцій в країні-агресорі, дотримуючись міжнародних санкцій, але за 11 місяців війни жоден міжнародний банк свої російські дочки не закрив та не призупинив надання послуг в країні-терористі.

Кошти суб'єктів господарювання у гривні збільшилися за квартал на 3,7%, у валюті – зменшилися майже на 2% у доларовому еквіваленті. Кошти клієнтів домінують у зобов'язаннях банків, їхня частка становить 86,8%.

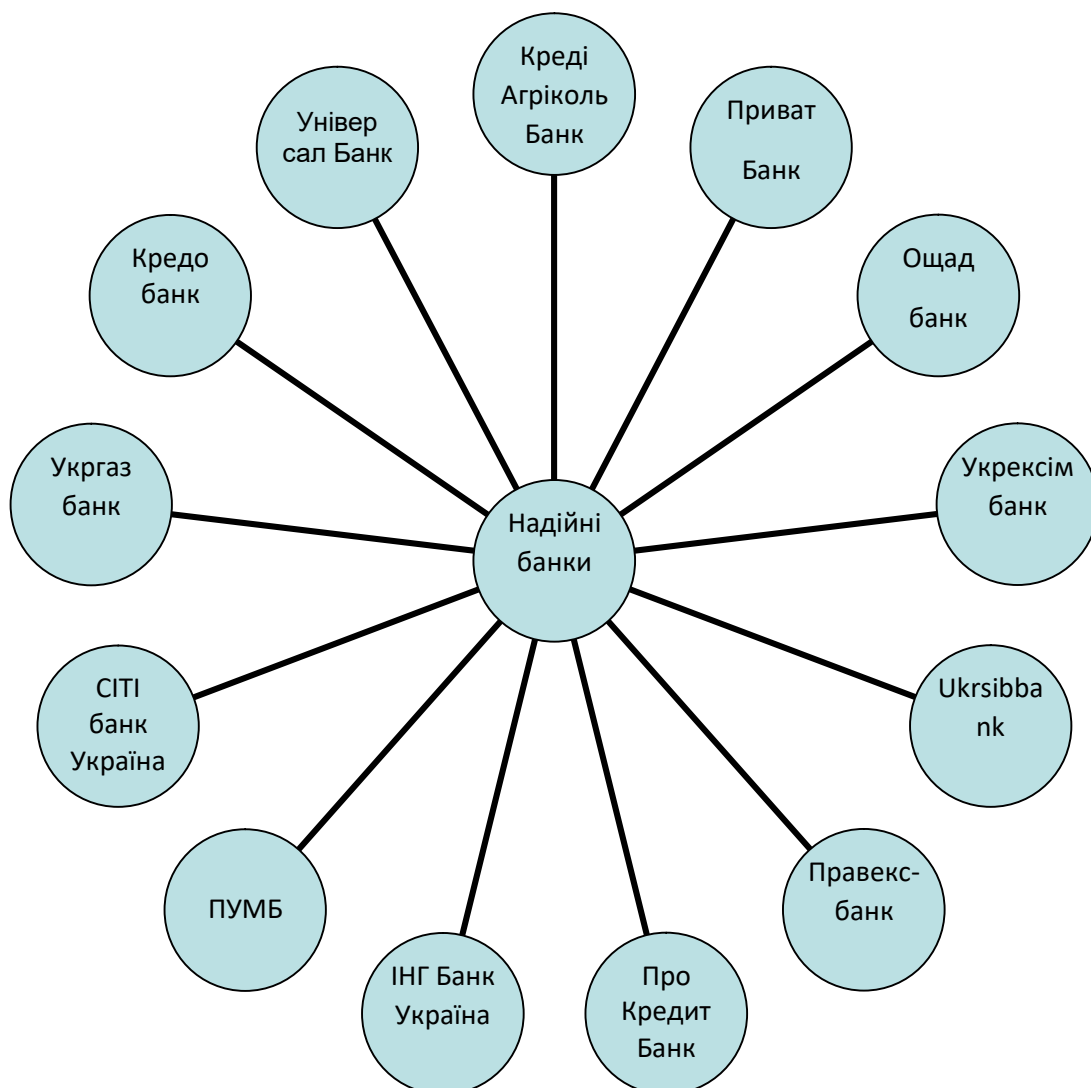

Рисунок 1.6 –Надійні банки станом на вересень 2023 року за рейтингом Форіншурера

Після початку російської повномасштабної війни проти України 24 лютого 2022 року, у березні Міністерство фінансів розпочало аукціони з продажу військових облігацій.

Військові облігації - це інвестиційний інструмент підтримки державного бюджету, доступний для громадян, бізнесу та іноземних інвесторів. Кошти від облігацій, залучені в Державний бюджет України, використовуються на

безперебійне забезпечення фінансових потреб держави в умовах воєнного стану - соціальні та оборонні. Кожен вівторок Мінфін проводить аукціони з продажу військових ОВДП [38]. За даними Депозитарію НБУ, упродовж дев'яти місяців 2023 року Уряд України залучив від розміщення ОВДП на аукціонах 277 810,8 млн грн, 2 525,7 млн дол. США та 709,3 млн євро. На погашення за внутрішніми борговими державними цінними паперами за цей період спрямовано 179 006,6 млн грн, 2 466,9 млн дол. США та 588,0 млн євро. Загальний портфель військових облігацій у власності фізичних та юридичних осіб на 1 жовтня становить 58,3 млрд грн в еквіваленті порівняно з 34,5 млрд грн в еквіваленті на 1 січня 2023 року. З них в розрізі валют:

- 22 374,9 млн грн або 26,5% від загального обсягу придбаних гривневих військових ОВДП (станом на 1 вересня – 27 403,4 млн грн або 33,3%);
- 880,4 млн дол. США або 60,8% від загального обсягу військових ОВДП, номінованих у дол. США (на 1 вересня – 984,2 млн дол. США або 66,2%);
- 97,4 млн євро або 16,5% від загального обсягу ОВДП, номінованих у євро (на 1 вересня – 95,9 млн євро або 16,3%).

На початку 2022-го банки в Україні вже активно аналізували ситуацію в країні та готувалися до різних можливих сценаріїв подій. Банківська система намагалася добре підготуватися в частині диджитал-рішень для клієнтів, забезпечивши надійну роботу мобільного банкінгу, сайту, чатів, карт.

Зокрема, завдяки ІТ-командам вдалося за два тижні перенести ключову частину сервісів у хмару, що забезпечило безперебійну роботу ІТ-інфраструктури. Досить велике навантаження було на картковий бізнес, враховуючи динамічний характер вимог регулятора. Вже в перший етап війни, банки дали змогу клієнтам користуватися кредитними коштами, знімати готівку без перешкод у банкоматах та касах відділень у межах лімітів, дозволених НБУ, забезпечення відділення генераторами для можливості надання послуг.

Станом на 01.01.2023 року в банках України налічувалося близько 3 млн.клієнтів суб'єктів господарювання, в т.ч. 2 млн. – ФОП. Відкритих 6 млн.

рахунків, серед яких 5,9 млн. – це поточні рахунки та 0,05 млн. це вкладні рахунки. Також в розрізі видів валют – це 4,4 млн. поточні рахунки в національній валюті та 1,5 млн. – поточні рахунки в іноземній, 0,04 млн – це вкладні рахунки в національній валюті та 0,004% - вкладні рахунки в іноземній валюті. Також 2,4 млн. клієнтів, що складає 77,9%, обслуговуються дистанційно.

Національний банк України з 03 жовтня 2023 року переходить до режиму керованої гнучкості обмінного курсу, продовжуючи реалізацію «Стратегії пом'якшення валютних обмежень, переходу до більшої гнучкості обмінного курсу та повернення до інфляційного таргетування» [41]. За цього режиму офіційний курс визначатиметься на основі курсу за операціями на міжбанківському ринку, а не встановлюватиметься директивно Національним банком відповідно до постанови Правління НБУ №18, як це відбувалося з 24 лютого 2022 року.

З огляду на це та завдяки сформованим передумовам Національний банк вирішив перейти до керованої гнучкості обмінного курсу. Такий режим має не лише зберегти стійкість економіки та фінансової системи на тлі повномасштабної війни, а й згодом посилити її завдяки збільшенню стійкості до зовнішніх та внутрішніх шоків. Керована гнучкість курсу відрізняється від режиму плаваючого курсоутворення, який діяв в Україні до початку повномасштабної війни. За керованої гнучкості курсу Національний банк компенсуватиме структурний дефіцит валюти на ринку та суттєво згладжуватиме курсові зміни.

Статистика використання платіжних карток, емітованих банками України, протягом II кварталу 2023 року свідчить, що безготівкові розрахунки українців залишаються на високому рівні, попри другий рік війни.

Так, кількість операцій (безготівкових та з отримання готівки) з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, в Україні та за її межами у II кварталі 2023 року становила 1 842,9 млн шт., а їхня сума – 1 334,9 млрд грн. З них безготівковими були 1 710,6 млн операцій

на загальну суму 829,5 млрд грн. Тобто українці продовжують віддавати перевагу безготівковим операціям з платіжними картками.

Після початку повномасштабної війни росії в Україні попит на кредитні ресурси з боку населення знизився. Кредитування юридичних осіб підтримувалося удосконаленими державними програмами. Попри воєнні ризики, рівень ліквідності є стабільно високим. Обсяг коштів юридичних осіб під час війни зменшувався, найбільше в іноземній валюті.

Але, оскільки банківський сектор України у 2023 адаптувався до кризових умов, банки підтримували роботу мережі та відновлювали діяльність відділень у звільнених регіонах, бізнес у вересні позитивно оцінив поточні результати своєї діяльності після двох місяців поспіль стриманих очікувань. Поступове відновлення темпів виробництва, налагодження нових шляхів поставок продукції, зниження темпів зростання витрат на сировину та енергію, поліпшення інфляційних і курсових очікувань, сталий внутрішній попит сприяли поліпшенню очікувань респондентів.

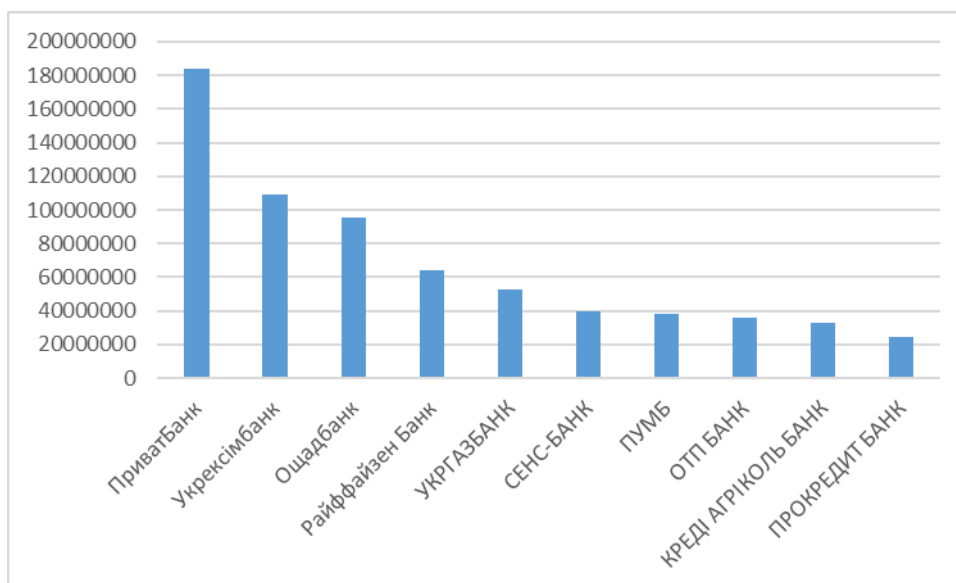

Рисунок 1.7 – ТОП-10 рейтинг найбільших банків за об'ємом кредитного портфелю юридичним особам

Основний об'єм кредитних операцій склало кредитування за «Державною програмою 5-7-9», станом на 01 травня 2023 року – більше 29 млрд.грн. Варто зазначити, що лідером надання кредитів виступає АТ

«Приватбанк», а переважною часткою позичальників є підприємства, які відносяться до галузі АПК (таблиця 1.7).

Таблиця 1.7 - Кредити, надані юридичним особам станом на 01.09.2023 року, в розрізі галузей народного господарства, млн. грн

	Види економічної діяльності	Усього	Частка
1	Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	114 619	16,1
2	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	17 501	2,5
3	Переробна промисловість	108 955	15,3
4	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	66 849	9,4
5	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	319	0,0
6	Будівництво	18 882	2,6
7	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	272 409	38,2
8	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	23 899	3,4
9	Тимчасове розміщування й організація харчування	4 040	0,6
10	Інформація та телекомунікації	5 516	0,8
11	Фінансова та страхова діяльність	2 042	0,3
12	Інше	78 124	11,0
	Усього	713 156	100,0

З таблиці 1.7 та рисунку 1.8 видно, що в структурі кредитного портфелю юридичних осіб більше третини (38,2%) мають кредити підприємствам оптової та роздрібною торгівлі, на другому місці сільськогосподарські підприємства (16,1%), третє місце – підприємства переробної промисловості (15,3%).

Також банки почали надавати кредити на більші строки, пробувати відновити овердрафти, пропонувати кредитування деокупованим регіонам Сумської, Полтавської та Харківської областей.

Аналіз показав поступове відновлення обсягів банківських послуг, що пов'язане з поступовим відновленням економічної активності, у тому числі і після обстрілів енергетичної інфраструктури наприкінці минулого – початку поточного року.

Рисунок 1.8 – Структура об'єму банківського кредитного портфелю юридичних осіб в розрізі галузей народного господарства

Якщо проаналізувати динаміку об'ємів кредитування юридичних осіб банками в Україні за останні 20 років, можна відмітити, що незважаючи на війну, об'єми кредитування бізнесу утримуються на рівні, не менше рівня в період пандемії COVID -19 (рисунок 1.9).

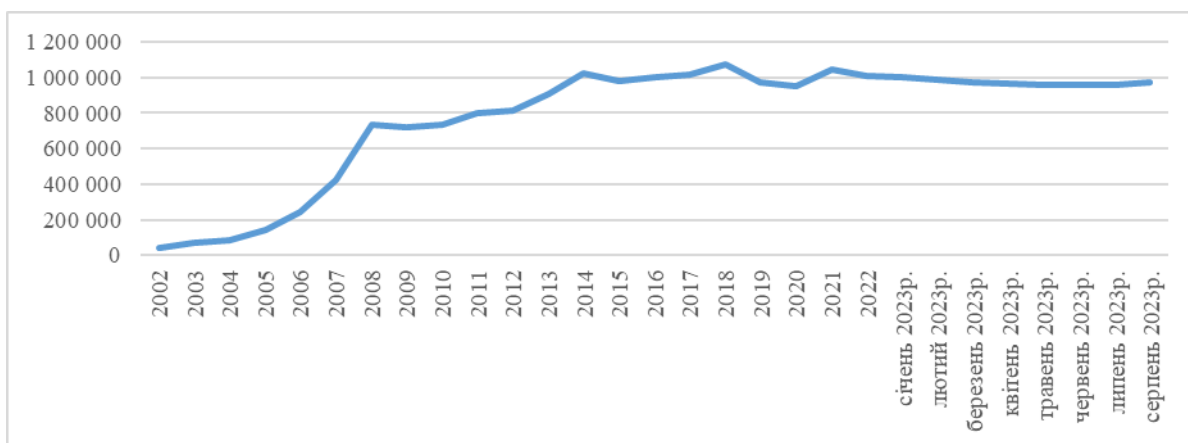

Рисунок 1.9 – Структура об'єму банківського кредитного портфелю юридичних осіб в розрізі галузей народного господарства, млн. грн

Але якщо розглянути портфель кредитів юридичних осіб за наростаючим підсумком, то виявиться не така радужна ситуація (рисунок 1.10).

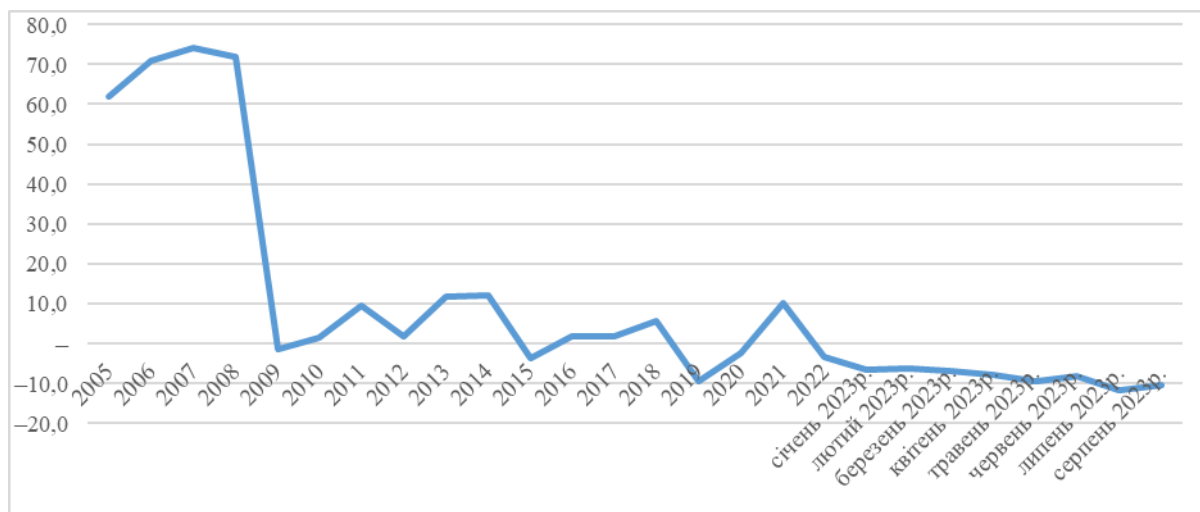

Рисунок 1.10 – Зміна об'єму банківського кредитного портфелю юридичних осіб у річному обчисленні, %

Однак збільшення гривневого кредитного портфеля завдяки програмі «Доступні кредити 5-7-9%», передусім у сільському господарстві та торгівлі, далі нівелювалося більшими сумами погашення інших кредитів. Кредити в межах програми і надалі формують близько третини працюючого валового портфеля гривневих кредитів бізнесу.

Висновки до розділу 1

В результаті дослідження наукової літератури стосовно банківської системи та засад її функціонування можна дійти висновків, що банк – це ядро банківської системи, який має право здійснювати дозволені ліцензією банківські операції з метою отримання прибутку. Банківська система в Україні дворівнева: на першому рівні знаходиться НБУ, а другому – комерційні та інші банки та установи, що мають ліцензію на виконання банківських операцій.

Самі операції поділяються на залучення до вкладів грошових коштів; розміщення зазначених коштів від свого імені, за свій рахунок і на власний ризик, на умовах поворотності, платності, строковості; відкриття та обслуговування банківських рахунків і здійснення розрахунків.

На ринку України на сьогодні функціонує 64 банки. Активи банків продовжують поступово зростати. Найбільшу частку – 43,5% на 01.01.2023 року складали кредити, станом на 01.09.2023 – 38%. Майже третину займають активи в іноземній валюті. Обсяг пільгових кредитів від держави уже сягнув третини від усіх залишків за корпоративними кредитами банків у національній валюті. Та після адаптації банків в період війни та за рахунок державної програми «Доступні кредити «5-7-9%» для підприємців та іпотечного кредитування об'єми кредитування почали набирати обертів. Основний об'єм кредитних операцій склало кредитування за державною програмою «Доступні кредити «5-7-9%», станом на 01 травня 2023 року – більше 29 млрд. грн. Варто зазначити, що лідером надання кредитів виступає АТ «Приватбанк», а переважною часткою позичальників є підприємства, які відносяться до галузі АПК.

В більшості банків переважають збитки, об'єм статутного капіталу дещо зменшився, але за результатами на 01.09.2023 року спостерігається стабілізація показника, частка в пасивах – 15,4%. Зобов'язання банків на останню звітну дату склали 88,7% пасиву, найбільшу частину вони займали на 01.01.2023 року – 90,8%. Зобов'язання переважно складаються з залучених коштів клієнтів банків на останню звітну дату 01.09.2023 року 42,4% - це кошти суб'єктів господарювання, а 37,5% - це кошти фізичних осіб (з ощадними (депозитними) сертифікатами).

В структурі доходів банків найбільшу частку 60% становлять процентні доходи і цей показник в минулому році виріс на 29%. Комісійні доходи складають близько 24% і їх динаміка нерівномірна – найбільша частка 34% спостерігалась за результатами роботи 2021 року.

Аналіз витрат показав, що в минулому році було сформовано значну суму резервів під активні операції – яка склала 36% структури пасивів і була в 35 разів вища показника попереднього року. Також зросли суми процентних та інших витрат, що також пов'язано з наслідками війни, погіршення кредитного портфелю, відновлення чи втрату відділень банками тощо.

Показники рентабельності різко упали станом на 01.01.2023 року – рентабельність активів на 3,05% тобто в 4 рази, а рентабельність капіталу на 25,4% - більше, ніж втричі. Та за результатами роботи на 01.01.2023 року рентабельність показала позитивну динаміку та майже вдвічі переросла показники довоєнного періоду станом на 01.01.2022 року. Таке зростання в умовах війни є суперечливим сигналом стійкості, оскільки на перший погляд, таке зростання ROE виглядає як позитив, але проаналізувавши деталі ми розуміємо, що джерелом прибутків були процентні доходи (насамперед держбанків) від вкладень в ОВДП та депозитні сертифікати НБУ.

За даними Огляду банківського сектору НБУ за серпень 2023 року [35] фондування банків зростало за рахунок коштів населення і навіть більше – бізнесу. Строкова структура коштів клієнтів поліпшувалися завдяки подальшому підвищенню депозитних ставок. Обсяг чистих активів сектору зріс передусім через вищі вкладення в ОВДП і депозитні сертифікати НБУ.

Кошти суб'єктів господарювання у гривні збільшилися за квартал на 3,7%, у валюті – зменшилися майже на 2% у доларовому еквіваленті. Кошти клієнтів домінують у зобов'язаннях банків, їхня частка становить 86,8%.

Станом на 01.01.2023 року в банках України налічувалося близько 3 млн.клієнтів суб'єктів господарювання, в т.ч. 2 млн. – ФОП. Відкритих 6 млн. рахунків, серед яких 5,9 млн. – це поточні рахунки та 0,05 млн. це вкладні рахунки. Також в розрізі видів валют – це 4,4 млн. поточні рахунки в національній валюті та 1,5 млн. – поточні рахунки в іноземній, 0,04 млн – це вкладні рахунки в національній валюті та 0,004% - вкладні рахунки в іноземній валюті. Також 2,4 млн. клієнтів, що складає 77,9%, обслуговуються дистанційно. Національний банк України з 03.10.2023 року переходить до режиму керованої гнучкості обмінного курсу, продовжуючи реалізацію «Стратегії пом'якшення валютних обмежень, переходу до більшої гнучкості обмінного курсу та повернення до інфляційного таргетування».

2 ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ І АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ

ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО»

2.1 Організаційно-правова структура та характеристика роботи ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО»

Компанія ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО» зареєстрована 22.02.2002 року за юридичною адресою Україна, Запорізька обл., Запорізький р-н, село Лукашеве, код ЄДРПОУ 03749230. Керівником організації є Марич Геннадій Вікторович. Станом на 11.10.2023 року розмір статутного капіталу складає 71 800,00 грн.

Товариство утворено згідно з рішенням зборів засновників шляхом об'єднання майнових внесків його учасників з метою отримання прибутку та шляхом приєднання до нього Товариства з обмеженою відповідальністю «Дружба» (ЄДРПОУ 31539959). Товариство з обмеженою відповідальністю «АЛЕКСАНДР-АГРО» (надалі –Товариство) є правонаступником прав та обов'язків ТОВ «Дружба». Учасниками Товариства є четверо осіб.

Рисунок 2.1 – Схематичне зображення структури власності ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО»

ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО» належить до груп пов'язаних контрагентів: ТОВ «Агротех», ТОВ «Оріхівський завод сільськогосподарських машин «Агротех», ПП «Агрофірма «Славутич», ТОВ «Агрофірма Жовтневий», ПП «Світточ», ТОВ «Каравай», ТОВ «Агро М Б К», ТОВ «Сервіс М К», ПрАТ «Машбудконструкція», ТОВ «Агроліз», ТОВ «Агросервіс», ФГ «Трітікум-17», БФ «Оріхівський край».

Метою та предметом діяльності Товариства є задоволення суспільних потреб, насичення внутрішнього ринку виробленою продукцією та послугами, одержання прибутку і використання його в інтересах учасників.

Органами товариства є:

- загальні збори учасників є вищим органом Товариства;
- Виконавчим органом Товариства є Директор (одноосібно);

До компетенції Директора Товариства належить вирішення всіх питань, пов'язаних з управлінням поточною діяльністю Товариства, крім питань, що належать до виключної компетенції загальних зборів учасників Товариства.

Директор підзвітний загальним зборам учасників та організовує виконання їх рішень, може діяти від імені Товариства без довіреності.

Директор ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО»:

- 1) обирається загальними зборами товариства;
- 2) здійснює поточне керівництво діяльністю Товариства;
- 3) представляє Загальним зборам Товариства плани господарської діяльності Товариства, річні звіти і бухгалтерські баланси Товариства, а також звіти про виконання розподілу прибутку і збитків;
- 4) без доручення діє від імені Товариства, представляє його інтереси і самостійно, на свій розсуд приймає рішення про укладання будь-якого правочину без обмежень суми такого правочину та є його керівником і підписантом без будь-яких обмежень;
- 5) підписує договори оренди та суборенди земельних ділянок, угоди про їх розірвання від імені Товариства, як незначні правочини, які не потребують погодження з вищим органом управління;

- 6) відкриває рахунки в банківських установах, бере кредити в установах банків;
- 7) видає доручення на право представництва від імені Товариства;
- 8) розпоряджається майном Товариства, включаючи грошові кошти;
- 9) забезпечує виконання поточних і перспективних планів Товариства;
- 10) приймає рішення і видає накази з оперативних питань діяльності Товариства, обов'язкові для виконання працівниками Товариства;
- 11) затверджує штатний розклад та узгоджує положення про оплату праці, прийом та звільнення з роботи працівників товариства, укладає з працівниками трудові договори (угоди, контракти);
- 12) видає накази та розпорядження;
- 13) здійснює контроль за матеріально-технічним забезпеченням підприємства, фінансовими та економічними показниками діяльності Товариства;
- 14) удосконалює нормування витрат матеріалів, оборотних коштів і запасів матеріальних цінностей з метою поліпшення економічних показників Товариства;
- 15) керує розробкою заходів для підвищення ефективності виробництва та зміцнення фінансової дисципліни;
- 16) виконує інші функції.

Для здійснення господарської діяльності господарство орендує у фізичних осіб земельні ділянки сільськогосподарського призначення на території Широківської об'єднаної територіальної громади Запорізького району. Так в користуванні ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО» на умовах оренди земельних ділянок (паїв) в 2023 році всього перебуває 1339,2903 га ріллі. Ці ділянки включені до декларації платника єдиного податку четвертої групи на 2023 рік. Всі договори оренди укладені та зареєстровані згідно діючого законодавства переважно строком до 2030 року. Орендна плата сплачується своєчасно та ПДФО та військовий збір своєчасно утримується та перераховується до бюджетів відповідних територіальних сільських громад та державного бюджету.

Облікова чисельність працівників станом на 01.10.2023 року - 24 чоловіка, два з яких працює за сумісництвом неповний робочий день (директор та інженер з охорони праці). Заробітна плата нараховується та виплачується вчасно, податки утримуються, нараховуються та сплачуються до бюджету, що відображається в об'єднаній податковій звітності з ПДФО та ЄСВ.

В господарстві не вистачає власної сільськогосподарської техніки. Тому в 2018 році було прийнято рішення укласти договір з сусіднім підприємством ПП «Агрофірма «Славутич» (код ЄДРПОУ 03749247) про надання всього комплексу агротехнічних робіт при вирощуванні сільськогосподарських культур та збиранні урожаю, а також перевезення урожаю на зберігання до складських приміщень ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО», з використанням робочого персоналу та сільськогосподарської техніки виконавця. Заправка паливно-мастильними матеріалами здійснюється за рахунок виконавця ПП «Агрофірма «Славутич». Виконавцем в кінці кожного місяця, в якому надавались послуги, надаються калькуляції вартості одиниці послуг та акти приймання-передачі виконаних послуг (робіт). Забезпечення посівним матеріалом, добривами та засобами захисту рослин за рахунок ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО». Частково механізовані польові роботи здійснюються технікою та персоналом ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО».

Види діяльності ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО»:

- компанії які вирощують зернові культури;
- вирощування овочів і баштанних культур;
- допоміжна діяльність у рослинництві;
- післяурожайна діяльність;
- оптова торгівля зерном, тютюном, насінням та кормами для тварин;
- роздрібна торгівля з лотків та на ринках продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами;
- надання в оренду сільськогосподарських машин і устаткування;
- надання в оренду вантажних автомобілів;

- надання в оренду та експлуатацію власного чи орендованого майна;
- складування;
- виробництво виробів з деревини;
- виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості;
- виробництво олії та тваринних жирів. Діяльність не потребує ліцензуванню.

Таблиця 2.1 - Види діяльності ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО» за останні 6 місяців

Напрямок діяльності (надання послуг)	Частка, %	Сезонність
Вирощування зернових та бобових культур, а також насіння олійних культур	99,2	Так
Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна	0,2	Ні
Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин	0,6	Так

Майно ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО» складається з основних фондів, обігових коштів та інших цінностей, вартість яких відображена в балансі.

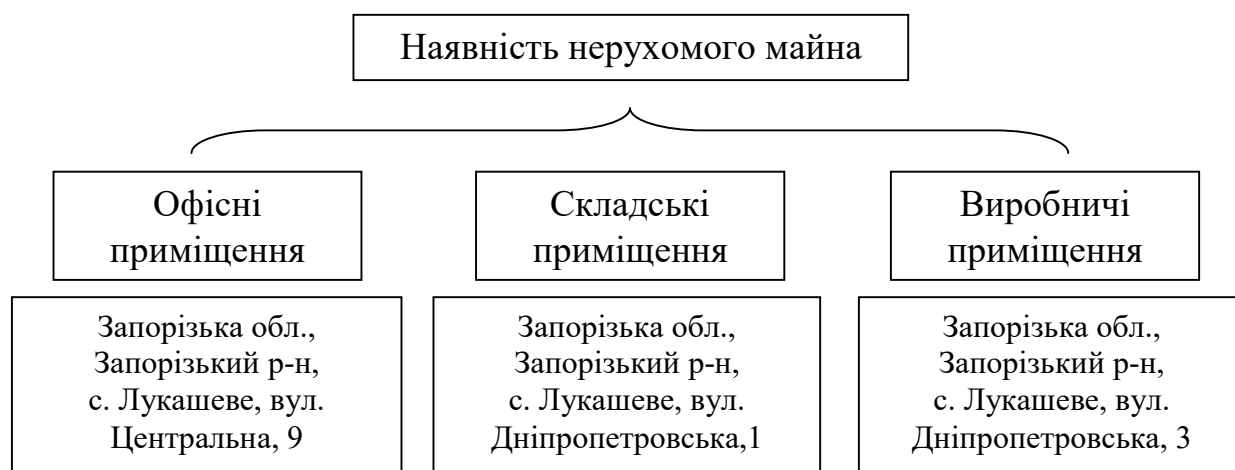

Рисунок 2.2 – Схематичне зображення наявності нерухомого майна ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО»

Товариство є власником:

- майна, переданого йому у власність засновниками/учасниками як внески;
- активів, переданих Товариству по видільному балансу;
- майна і прибутків, одержаних внаслідок його господарської діяльності;
- безоплатних та благодійних внесків, пожертвувань організацій, установ, підприємств, громадян;
- надходжень від надання майна в оренду;
- іншого майна і коштів, набутих на підставах, не заборонених законодавством.

Основними конкурентами підприємства є ПП «Агрофірма «Славутич», с. Петропіль Запорізький р-н, (більша площа сільськогосподарських угідь, новіша с/г техніка); ПП «Світоч», с. Миколай-Поле Запорізький р-н, (більша площа сільськогосподарських угідь, новіша с/г техніка).

Основні покупці товарів, послуг, робіт - це ТОВ СГ «Нібулон», ТОВ «Агроприват», ТОВ «ОптімусагроТрейд».

Основними постачальниками сировини (добрива, засоби захисту рослин, насіння) є ТОВ «ІСТ-ТРЕЙД ГРУП», ТОВ «Агросем», ТОВ «Фірма Елідон», ТОВ «Органік Грейн», ТОВ «Ніка Грейн», ТОВ «ЛНЗ», ТОВ «Флора», дизпалива та бензину ТОВ «Альянс Інтер Ойл».

Вирощені зернові та ріпак постачаються ТОВ СП «НІБУЛОН», «Птахокомплекс Дніпровський», ТОВ «Атлас Трейдинг», ТОВ «Грейн Пауер», ТОВ «Агротрансфер», насіння соняшнику - ТОВ «Оптімусагро Трейд», ТОВ «Агропроінвест 08» та іншим оптовим покупцям.

2.2 Аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО»

Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин

підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення й використання фінансових ресурсів [45, с. 93]. Для аналізу скористаємося звітністю ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО» за 2020-2022 роки.

Таблиця 2.2 - Аналіз показників активу балансу ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО» за 2020-2022 роки, тис. грн.

Стаття	Код рядка	2020	2021	2022	Приріст 2020-2021	Приріст 2021-2022	Структура 2022, %
I. Необоротні активи							
Нематеріальні активи:	1000						
Основні засоби:	1010	1699,6	2367,4	1700,5	0,4	-0,3	3,8
первісна вартість	1011	6441,0	7883,5	7909,1	0,2	0,0	17,7
знос	1012	4741,4	5516,1	6208,6	0,2	0,1	13,9
Усього за розділом I	1095	1699,6	2367,4	1700,5	0,39	-0,3	3,8
II. Оборотні активи							
Запаси	1100	16815,9	27018,0	29011,8	0,6	0,1	64,9
Готова продукція	1103	6040,7	9115,3	21470,9	0,5	1,4	48,0
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	2645,1	2534,4	2607,2	-0,1	0,1	5,8
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	3213,5	8492,1	10482,4	1,6	0,2	23,4
Грошові кошти та їх еквіваленти	1165	8,6	1505,9	128,0	174,1	-0,9	0,3
Витрати майбутніх періодів	1170	559,0	1206,9	785,1	1,2	-0,3	1,8
Усього за розділом II	1195	23242,1	40758,2	43014,5	0,8	0,1	96,2
Баланс	1300	24941,7	43125,6	44715,0	0,7	0,1	100,0

Аналіз динаміки валюти балансу показує стрімке зростання в 2021 році на 70%. Основну частину близько 95 % в балансі займають оборотні активи, практично всі статті в 2021 році показали зростання, найсуттєвіше зросли об'єми запасів на 60% та товарів на 50%, інша поточна заборгованість в 2,6 рази та грошові кошти, хоч вони і займають невелику частку структури

балансу. В минулому 2022 році приріст валюти балансу склав лише 10% в основному за рахунок приросту запасів та готової продукції. В структурі станом на 1 січня 2023 року найбільшу частку мають запаси - 64,9%, готова продукція – 48% та інша поточна дебіторська заборгованість – 23,4%.

Об'єми товарного готової продукції зросли (таблиця 2.3) в декілька разів, що відображає ситуацію на ринку з можливостями реалізації та експорту, основні засоби в минулому році підприємство не оновлювало. Коефіцієнт мобільності активів, який показує здатність активів переходити з однієї форми в іншу, зріс, що говорить про те, що компанія зможе змінити структуру активів протягом короткого періоду часу. Зібраний урожай зберігається у власних складських приміщеннях ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО» за адресою: с.Лукашеве, вул.Дніпропетровська, 1.

Таблиця 2.3 - Аналіз стану основних та оборотних фондів ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО» за 2020-2022 рр.

№	Показники	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення, тис грн		Відносне відхилення, %	
					Приріст 2020-2021	Приріст 2021-2022	Приріст 2020-2021	Приріст 2021-2022
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Вартість товарного майна, тис.грн.	6 041	9 115	21 471	3 075	12 356	50,9	135,5
2	Частка основних засобів в активах	0,07	0,05	0,04	-0,01	-0,02	-19,4	-30,7
3	Показник зносу основних засобів	0,74	0,70	0,78	-0,04	0,09	-4,9	12,2
4	Коефіцієнт оновлення основних засобів	-12,41	0,18	0,00	12,60	-0,18	-101,5	-98,2
5	Коефіцієнт мобільності активів	13,68	17,22	25,30	3,54	8,08	25,9	46,9
6	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,93	0,94	0,95	0,01	0,02	0,90	2,03

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
7	Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	0,94	0,85	0,84	-0,09	-0,01	-9,36	-1,27
8	Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	1,30	1,28	1,24	-0,01	-0,04	-1,07	-2,96
9	Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	0,00	0,04	0,00	0,04	-0,04	0,00	-91,84
10	Коефіцієнт майна виробничого призначення	0,74	0,68	0,69	-0,06	0,01	-8,21	0,80
11	Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	0,07	0,05	0,04	-0,01	-0,02	-19,44	-30,72
12	Коефіцієнт нагромадження амортизації	0,74	0,70	0,78	-0,04	0,09	-4,95	12,19
13	Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	13,68	17,22	25,30	3,54	8,08	25,90	46,92
14	Тривалість операційного циклу, днів	52,03	-398,82	-542,26	-450,85	-143,44	-866,59	35,97
15	Тривалість фінансового циклу, днів	71,48	-376,23	-511,16	-447,71	-134,94	-626,32	35,87

Аналіз пасиву балансу ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО» за 2020-2022 роки (таблиця 2.4) показав за рахунок чого сформовано активи та зросла валюта балансу. Так ми відмічаємо, що найбільшу частку пасиву балансу близько 85% формує нерозподілений прибуток підприємства, який має тенденцію до зростання. Так, в 2021 році сума нерозподіленого прибутку зросла на 60%, а в 2022 році лише на 2%.

Таблиця 2.4 - Аналіз показників пасиву балансу ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО» за 2020-2022 роки, тис. грн.

Стаття	Код рядка	2020	2021	2022	Приріст 2020-2021	Приріст 2021-2022	Структура 2022, %
I. Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	71,8	71,8	71,8	0,0	0,0	0,2
Додатковий капітал	1410	127,2	127,2	127,2	0,0	0,0	0,3
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	23285,0	36794,5	37581,5	0,6	0,0	84,0
Усього за розділом I	1495	23484,0	36993,5	37780,5	0,6	0,0	84,5
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
III. Поточні зобов'язання							
Короткострокові кредити банків	1600		1989,9	5000,0	1	1,5	11,2
Поточна заборгованість за: товари, роботи, послуги	1615	167,2	1049,2	771,9	5,3	-0,3	1,7
розрахунками з бюджетом	1620	428,9	178,3	190,5	-0,6	0,1	0,4
розрахунками зі страхування	1625	14,4	16,5	18,0	0,1	0,1	0,0
розрахунками з оплати праці	1630	69,8	81,3	70,9	0,2	-0,1	0,2
доходи майбутніх періодів	1665	147,4	108,4	69,4	-0,3	-0,4	0,2
Інші поточні зобов'язання	1690	630,0	2708,5	813,8	3,3	-0,7	1,8
Усього за розділом III	1695	1457,7	6132,1	6934,5	3,2	0,1	15,5
Баланс	1900	24941,7	43125,6	44715,0	0,7	0,0	100,0

Підприємство не має довгострокових кредитних договорів, натомість має короткострокові угоди, суми заборгованостей по яким і показали приріст розділу «Поточні зобов'язання». Динаміка поточної кредиторської заборгованості нерівномірна (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5 - Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО» за 2020-2022 роки, тис. грн.

№	Показники	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення, тис грн		Відносне відхилення, %	
					Приріст 2020-2021	Приріст 2021-2022	Приріст 2020-2021	Приріст 2021-2022
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	29148,4	33452,5	16571,3	4304,1	-16881,2	14,8	-50,5
2	Середньорічна величина Дт	45253,6	5685,9	8785,7	-39567,7	3099,7	-87,4	54,5
3	Величина поточної Дт	45253,6	5685,9	8785,7	-39567,7	3099,7	-87,4	54,5
4	Величина поточної Кт	827,7	1325,3	1051,3	497,6	-274,0	60,1	-20,7
5	Вартість майна	24941,7	43125,6	44715,0	18183,9	1589,4	72,9	3,7
6	Вартість оборотних активів	23242,1	40758,2	43014,5	17516,1	2256,3	75,4	5,5
7	Коефіцієнт обертання Дт	0,6	5,9	1,9	5,2	-4,0	813,4	-67,9
8	Тривалість одного обороту Дт	558,9	61,2	190,9	-497,7	129,7	-89,1	211,9
9	Частка Дт в майні, %	181,4	13,2	19,6	-168,3	6,5	-92,7	49,0
10	Частка поточної Дт в оборотних активах, %	194,7	14,0	20,4	-180,8	6,5	-92,8	46,4
11	Коефіцієнт співвідношення поточної Дт та поточної Кт	54,7	4,3	8,4	-50,4	4,1	-92,2	94,8
12	Відношення Дт заборгованості до чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), %	155,3	17,0	53,0	-138,3	36,0	-89,1	211,9

Як видно з таблиці, суттєво зріс коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості, а також об'єм кредиторської заборгованості в 2021 році. В

минулому році сума знизилася на 30%. Проаналізуємо показники звіту про прибутки та збитки підприємства.

Прибуток Товариства утворюється з надходжень від господарської діяльності після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат і витрат на оплату праці. З балансового прибутку Товариства сплачуються відсотки по кредитах банків, а також вносяться передбачені законодавством України податки та інші платежі до бюджету.

Таблиця 2.6 - Аналіз звіту про фінансових результат ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО» за 2020-2022 роки, тис. грн.

Стаття	Код рядка	2020	2021	2022	Приріст 2020-2021	Приріст 2021-2022
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	29148,4	33452,5	16571,3	0,15	-0,50
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	20189,1	17152,0	13756,7	-0,15	-0,20
Валовий: прибуток	2090	8959,3	16300,5	2814,6	0,82	-0,83
збиток	2095					
Інші операційні доходи	2120	13,8	192,1	31,0	12,92	-0,84
Інші оперативні витрати	2180	1939,9	2798,4	1780,5	0,44	-0,36
Фінансовий результат від операційної діяльності: Прибуток	2190	7033,2	13694,2	1065,1	0,95	-0,92
Інші доходи	2240	47,6	39,0	39,0		
Інші витрати	2270	72,8	223,7	317,1	2,07	0,42
Фінансовий результат до оподаткування: Прибуток	2290	7008,0	13509,5	787,0	0,93	-0,94
Чистий фінансовий результат: Прибуток	2350	7008,0	13509,5	787,0	0,93	-0,94

Дані звіту показують, що чистий дохід від реалізації в 2022 році знизився вдвічі. Якщо в 2021 році валові прибутки зросли на 82%, то в 2022 році вони різко знизились, становили лише 17% попереднього року. В результаті після потужних результатів 2021 року, коди чистий прибуток

збільшився на 93 в порівнянні з 2020 роком, в 2022 році підприємство мало лише 6% показника попереднього успішного року.

Склад чистого доходу від реалізації товарів згідно Звіту про фінансові результати за 2020-2022 роки складається з реалізації вирощених зернових культур та надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7 - Надходження від діяльності ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО» за період 2020-2022 роки

Код за КВЕД-2010 на рівні класу	Найменування виду економічної діяльності	2020		2021		2022	
		Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) без ПДВ, тис. грн.	Питома вага, %	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) без ПДВ, тис. грн.	Питома вага, %	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) без ПДВ, тис. грн.	Питома вага, %
1	2	3	4				
01.11	Вирощування зернових та технічних культур	29098,0	99,8%	33196,0	99,2%	16503,1	99,6%
46.21	Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин			202,3	0,6%		
68.20	Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна	50,4	0,2%	54,2	0,2%	68,2	0,4%
	Всього:	29148,4	100%	33452,5	100%	16571,3	100%

Чистий прибуток, одержаний після зазначених розрахунків, залишається в повному розпорядженні Товариства. ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО» веде бухгалтерський облік результатів своєї господарської діяльності відповідно до

законодавства. Товариство складає відповідно до законодавства фінансову звітність, на підставі якої визначаються фінансові результати його діяльності.

Проаналізуємо показники фінансової стійкості підприємства (таблиця 2.8).

Таблиця 2.8 - Аналіз показників фінансової стійкості та ліквідності ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО» за 2020-2022 роки, тис. грн.

№	Показники	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення, тис. грн		Відносне відхилення, %	
					Приріст 2020-2021	Приріст 2021-2022	Приріст 2020-2021	Приріст 2021-2022
1	Коефіцієнт фінансової автономії	0,94	0,86	0,84	-0,08	-0,01	-8,89	-1,50
2	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,06	0,14	0,16	0,08	0,01	143,29	9,07
3	Коефіцієнт фінансового ризику	0,06	0,17	0,18	0,10	0,02	167,05	10,73
4	Коефіцієнт фінансової стабільності	16,11	6,03	5,45	-10,08	-0,58	-62,55	-9,69
5	Коефіцієнт поточних зобов'язань і забезпечень	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00
6	Коефіцієнт загальної ліквідності	15,94	6,65	6,20	-9,30	-0,44	-58,31	-6,68
7	Коефіцієнт критичної ліквідності	15,94	6,65	6,20	-9,30	-0,44	-58,31	-6,68
8	Коефіцієнт покриття запасів	1,38	1,51	1,48	0,13	-0,03	9,15	-1,72

Як видно за результатами розрахунків, підприємство має досить стабільний стан, незважаючи на виклики війни. Більшість показників в межах норми. Коефіцієнт фінансової стабільності, що показує, скільки доходу

припадає на кожну потрачену гривню має динаміку на зниження, що говорить про те, що підприємство має звернути на це увагу та застосувати заходи впливу.

Проаналізовану ситуацію підтверджують і показники рентабельності підприємства (таблиця 2.9). Рентабельність продаж зросла в 2021 році на 58%, в 2022 році вона ледь досягла половини показника 2020 року. Коефіцієнт окупності сукупного капіталу має аналогічну динаміку.

Таблиця 2.9 - Аналіз показників дохідності ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО» за 2020-2022 роки, тис. грн.

№	Показники	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення, тис грн		Відносне відхилення, %	
					Приріст т 2020-2021	Приріст т 2021-2022	Приріст 2020-2021	Приріст 2021-2022
1	Рентабельність (збитковість) виробничих витрат, %	-44,38	-95,04	-20,46	-50,66	74,58	114,16	-78,47
2	Коефіцієнт окупності виробничих витрат	-1,44	-1,95	-1,20	-0,51	0,75	35,09	-38,24
3	Рентабельність (збитковість) продажу, %	30,74	48,73	16,98	17,99	-31,74	58,53	-65,14
4	Рентабельність (збитковість) операційних витрат, %	-231,8	-268,6	-206,9	-36,86	61,79	15,90	-23,00
5	Чиста рентабельність (збитковість) витрат господарської діяльності, %	-31,57	-66,96	-4,96	-35,40	62,00	112,15	-92,59
6	Коефіцієнт окупності сукупного капіталу	0,23	0,98	0,38	0,75	-0,61	324,09	-61,61

Зважаючи на те, що другий рік йде війна, та ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО» розташоване та має потужності в Запорізькій області, частина якої окупована та на частині йдуть бойові дії, фінансова ситуація на підприємстві хоч і має негативні тенденції, але підприємство намагається по можливості вирівняти фінансову ситуацію.

2.3 Аналіз банківського обслуговування ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО»

Згідно вимог законодавства кожна юридична особа має мати хоча б один відкритий поточний розрахунковий рахунок в банку в Україні.

ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО» на сьогодні має чотири поточні рахунки, відкриті в банках України (таблиця 2.10)

Таблиця 2.10 - Поточні банківські рахунки ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО»

№	Найменування банку	Валюта рахунку	Строк обслуговування
1	АТ «Кредобанк»	гривня	6 років
2	А Т «Креді Агріколь Банк»	гривня	12 років
3	АТ «Ощадбанк»	гривня	7 років
4	АТ «ОТП Банк»	гривня	2 роки

Підприємство разом з поточним рахунком використовує і послугу «Інтернет Клієнт-Банк». Наразі основним обслуговуючим банком є державний банк АТ «Ощадбанк». Договір на обслуговування переукладено восени 2022 року, згідно з яким банк надає послуги щодо обслуговування розрахункових рахунків, послуги щодо відкриття та обслуговування інших рахунків та надання інших послуг відповідно до умов Договору.

Також у вересні 2022 року з АТ «Ощадбанк» було укладено зарплатний проєкт про надання послуг по зарахуванню та виплаті заробітної плати та інших виплат через поточні рахунки фізичних осіб (працівників організації) з використанням платіжних карток. За допомогою цієї послуги ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО» може перераховувати співробітникам загальну суму заробітної плати, авансів, лікарняні, кошти на відрядження та інші виплати, що призначаються для зарахування на рахунки працівників.

Переведення заробітної плати здійснюється наступним чином. При проведенні операцій формування електронних платіжних документів за допомогою системи дистанційного обслуговування «Інтернет Клієнт-Банк» ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО» формує в системі дистанційного

обслуговування платіжне доручення на загальну суму коштів відповідно до Списку для перерахування коштів з поточного/транзитного рахунку на окремий аналітичний рахунок балансового рахунку №2909, відкритий для зарплатного проекту. В реквізитах електронних платіжних документів зазначаються відповідні значення рахунків: Дт-рахунок підприємства Кт – 2900.

Далі підприємство формує список на зарахування суми заробітної плати на рахунки працівників у форматі, погодженому з установою банку. При цьому структура файлу включає такі обов'язкові поля: номер рахунку, суму, ПІБ, реєстраційний номер облікової картки платника податків (ідентифікаційний номер); виконує конвертацію підготовленого файлу списку на зарахування суми заробітної плати на рахунки працівників у файл спеціального формату; імпортує файл спеціального формату в системі дистанційного обслуговування за допомогою функції «Імпорт документів», після чого формує електронні платіжні документи по працівниках свого підприємства за списком, для їх подальшої відправки до установи банку.

В реквізитах електронних платіжних документів автоматизовано проставляються відповідні значення аналітичних рахунків за балансовими рахунками № 2909 та номер рахунку підприємства для проведення операції на зарахування коштів в установі банку. Далі відправляє до установи банку підготовлені електронні платіжні документи як звичайні платіжні документи за допомогою системи дистанційного обслуговування. На сформовані електронні платіжні документи накладаються кваліфіковані електронні підписи бухгалтера, що формував платежі, та керівника підприємства, надалі пакет електронних платіжних документів шифрується для відправки до банку.

Далі підприємство перераховує до банку загальну суму виплат і суму комісії банку. Переваги для підприємства при використанні даної послуги [46]:

- скорочення витрат на утримання додаткового персоналу (касірів, охорону, інкасацію);

- скорочення коштів на зберігання і транспортування готівки;
- відсутність необхідності попереднього замовлення грошових коштів в банку;
- економія робочого часу (виплата зарплати здійснюється не на території підприємства, а в банкоматах що працюють цілодобово і пунктах видачі готівки банку);
- підприємство може використовувати зарплатні картки для інших виплат (допомоги, соціальних виплат, коштів на відрядження);
- власникам зарплатних карт банки пропонують спеціальні умови по депозитних продуктах;
- в рамках зарплатних проектів банк пропонує відкрити на картки співробітників кредитні лінії (овердрафти);
- з зарплатних карт банками не стягується комісія за зняття готівки в мережі банкоматів;
- роботодавець забезпечує конфіденційність при виплаті зарплат.

ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО» має позитивну кредитну історію, оскільки підприємство неодноразово користувався банківськими кредитами. Вчасно розраховується за своїми зобов'язаннями, не має простроченої заборгованості по кредитах та сплаті відсотків за користування кредитами, а також інших порушень фінансової дисципліни. ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО» не має наявності кредитних канікул.

Підприємство має діючу Генеральну угоду, укладену між АТ «Кредобанк» та ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО» в 2021 році на строк 5 років, з лімітом кредитування 4 000 000,00 грн. В рамках даної Генеральної Угоди за останні два роки підприємство мало дві кредитні лінії. Остання кредитна лінія на поповнення обігових коштів строком на 9 місяців була закрита достроково. Також діючим є кредитний договір про надання банківських послуг, укладений між АТ «ОТП Банк» та ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО» від 2020 року строком на 3,5 років з лімітом кредитування 5 000 000,00 грн. В рамках даного Генерального договору кредитна лінія на фінансування витрат на купівлю

продукції «Альфа Сمارт Агро» через офіційних дистриб'юторів в Україні лімітом 1 000 000,00 грн. була погашена вчасно. Є діюча кредитна лінія за партнерською програмою з лімітом 1 млн. грн. строком на 5 місяців в АТ «ОТП Банк».

В рамках укладеного між АТ «Ощадбанк» та Фондом договору про співробітництво за програмою фінансової державної підтримки суб'єктів підприємництва «Доступні кредити 5-7-9%» [47], реалізація якої здійснюється на підставі «Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам малого та середнього підприємництва», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від «24» січня 2020 р № 28 [48] та Договору про співробітництво. ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО» підписано Кредитну угоду від 2022 року строком на 3 роки з лімітом 5000000,00 грн. Кредит надається АТ «Ощадбанк» у вигляді відновлювальної кредитної лінії окремими частинами (траншами) з остаточним терміном повернення кредиту не пізніше 2025 року з встановленим поступовим графіком зниження кредитного ліміту.

В забезпечення кредиту майновим поручителем оформлено транспортний засіб спеціального сільськогосподарського призначення (самохідний обприскувач).

Процентна ставка по кредиту плаваюча – формується на основі індексу UIRD (3m) плюс маржа банку. UIRD - Український індекс ставок за депозитами фізичних осіб (Ukrainian Index of Retail Deposit Rates) [49] - середньозважена річна ставка що враховується кожного Банківського дня в системі Thomson Reuters на основні номінальних ставок по строкових депозитах фізичних осіб у гривні на строк три місяці з виплатою процентів після закінчення строку дії депозитного договору і оприлюднюється на сайті Національного банку України в мережі Інтернет за посиланням: <http://www.bank.gov.ua/files/UIRD.xls>, а також в системі Thomson Reuters [51]. У випадку розходження значень ставки між різними джерелами інформації, перевага надається значенню ставки, що оприлюднена в системі Thomson Reuters.

ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО» надається компенсація - грошові кошти в рамках державної підтримки на виконання Програми шляхом щомісячної оплати Фондом Процентів або відповідної їх частини за користування Кредитом. Розмір та порядок надання Компенсації передбачені Програмою та визначаються умовами кредитного договору. Компенсація підлягає сплаті у відповідності до Програми і Договору про співробітництво з урахуванням порядку сплати процентів встановленого кредитним договором.

АТ «Ощадбанк» відкриває рахунок для обліку основної суми боргу відповідно до правил, що діють у банку, та Законодавства. Банк надає кредит в безготівковій формі шляхом перерахування кредитних коштів з рахунку для обліку основної суми боргу на поточний рахунок позичальника, відкритий в банку. Позичальник зобов'язується здійснити погашення основної суми боргу за кожним траншем не пізніше ніж на 365 календарний день з моменту отримання траншу незалежно від розміру діючого ліміту кредитування.

Протягом періоду повної компенсації процентів сплата процентів за кредитним договором в розмірі базової процентної ставки здійснюється Фондом в повному обсязі у зв'язку з наданням позичальнику компенсації шляхом списання банком коштів в повній необхідній сумі з рахунку ескроу на визначений договором рахунок. При цьому частина процентів у розмірі додаткової процентної ставки, якщо така застосовується відповідно до умов кредитного договору, сплачується позичальником самостійно.

Висновки до розділу 2

Другий розділ магістерської роботи був присвячений аналізу організаційного-правового статусу ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО», його господарської та фінансової діяльності.

В результаті дослідження виявлено, що ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО» територіально знаходиться в Запорізькій області, яка вже протягом більше,

ніж півтора року знаходиться на межі зіткнення. Підприємство займається вирощуванням та реалізацією сільськогосподарської продукції.

Для здійснення господарської діяльності господарство орендує у фізичних осіб земельні ділянки сільськогосподарського призначення на території Широківської об'єднаної територіальної громади Запорізького району. Так в користуванні ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО» на умовах оренди земельних ділянок (паїв) в 2023 році всього перебуває 1339,2903 га ріллі. Ці ділянки включені до декларації платника єдиного податку четвертої групи на 2023 рік. Всі договори оренди укладені та зареєстровані згідно діючого законодавства переважно строком до 2030 року.

Облікова чисельність працівників станом на 01.10.2023 року - 24 чоловіка, два з яких працює за сумісництвом неповний робочий день (директор та інженер з охорони праці).

В господарстві не вистачає власної сільськогосподарської техніки. Тому в 2018 році було прийнято рішення укласти договір з сусіднім підприємством ПП «Агрофірма «Славутич» (код ЄДРПОУ 03749247) про надання всього комплексу агротехнічних робіт при вирощуванні сільськогосподарських культур та збиранні урожаю, а також перевезення урожаю на зберігання до складських приміщень ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО», з використанням робочого персоналу та сільськогосподарської техніки виконавця. Заправка паливно-мастильними матеріалами здійснюється за рахунок виконавця ПП «Агрофірма «Славутич».

Основні покупці товарів, послуг, робіт - це ТОВ СГ «Нібулон», ТОВ «Агроприват», ТОВ «ОптімусагроТрейд».

Основними постачальниками сировини (добрива, засоби захисту рослин, насіння) є ТОВ «ІСТ-ТРЕЙД ГРУП», ТОВ «Агросем», ТОВ «Фірма Елідон», ТОВ «Органік Грейн», ТОВ «Ніка Грейн», ТОВ «ЛНЗ», ТОВ «Флора», дизпалива та бензину ТОВ «Альянс Інтер Ойл».

Зважаючи на те, що другий рік йде війна, та ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО» розташоване та має потужності в Запорізькій області, частина якої

окупована та на частині йдуть бойові дії, фінансова ситуація на підприємстві хоч і має негативні тенденції, але підприємство намагається по можливості вирівняти фінансову ситуацію.

Аналіз динаміки валюти балансу показує стрімке зростання в 2021 році на 70%. Основну частину близько 95 % в балансі займають оборотні активи, практично всі статті в 2021 році показали зростання, найсуттєвіше зросли об'єми запасів на 60% та товарів на 50%, інша поточна заборгованість в 2,6 рази та грошові кошти, хоч вони і займають невелику частку структури балансу. В минулому 2022 році приріст валюти балансу склав лише 10% в основному за рахунок приросту запасів та готової продукції. В структурі станом на 1 січня 2023 року найбільшу частку мають запаси - 64,9%, готова продукція – 48% та інша поточна дебіторська заборгованість – 23,4%. Суттєво зріс коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості, а також об'єм кредиторської заборгованості в 2021 році. В минулому році сума знизилася на 30%.

Дані звіту показують, що чистий дохід від реалізації в 2022 році знизився вдвічі. Якщо в 2021 році валові прибутки зросли на 82%, то в 2022 році вони різко знизились, становили лише 17% попереднього року. В результаті після потужних результатів 2021 року, коди чистий прибуток збільшився на 93 в порівнянні з 2020 роком, в 2022 році підприємство мало лише 6% показника попереднього успішного року.

Склад чистого доходу від реалізації товарів згідно Звіту про фінансові результати за 2020-2022 роки складається з реалізації вирощених зернових культур та надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна.

Підприємство має досить стабільний стан, незважаючи на виклики війни. Більшість показників в межах норми. Коефіцієнт фінансової стабільності, що показує, скільки доходу припадає на кожну витрачену гривню має динаміку на зниження, що говорить про те, що підприємство має звернути на це увагу та застосувати заходи впливу.

Проаналізовану ситуацію підтверджують і показники рентабельності підприємства. Рентабельність продаж зросла в 2021 році на 58%, в 2022 році вона ледь досягла половини показника 2020 року. Коефіцієнт окупності сукупного капіталу має аналогічну динаміку.

ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО» на сьогодні користується чотирма поточними розрахунковими рахунками, відкритими в банках України, основним обслуговуючим банком є державний банк АТ «Ощадбанк». Також у вересні 2022 року з АТ «Ощадбанк» було укладено зарплатний проєкт про надання послуг по зарахуванню та виплаті заробітної плати та інших виплат через поточні рахунки фізичних осіб (працівників організації) з використанням платіжних карток.

Наразі підприємство має три діючих кредитних угоди: Генеральну угоду, укладену між АТ «Кредобанк» та ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО» в 2021 році на строк 5 років, з лімітом кредитування 4 000 000,00 грн.; кредитний договір про надання банківських послуг, укладений між АТ «ОТП Банк» та ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО» від 2020 року строком на 3,5 років з лімітом кредитування 5 000 000,00 грн. та кредитну угоду від 2022 року строком на 3 роки з лімітом 5000000,00 грн. з АТ «Ощадбанк» за програмою фінансової державної підтримки суб'єктів підприємництва «Доступні кредити 5-7-9%». Наразі заборгованість наявна лише за останнім договором, підприємство виконує свої зобов'язання вчасно та в повному обсязі.

3 ШЛЯХИ РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ СПІВПРАЦІ МІЖ БАНКАМИ ТА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ УКРАЇНИ

3.1 Дослідження банківських пропозицій розрахунково-касового обслуговування

Управлінський облік обслуговує сферу обліку, яка дозволяє виробляти управлінські рішення в інтересах власників і адміністрації підприємства. Цей вид обліку не регламентується державою, його організація і методи визначає власне керівництво підприємства; на першому плані у нього управлінські завдання, які потребують для свого вирішення не лише традиційних бухгалтерських знань, обліку витрат і калькулювання собівартості продукції і послуг, а й техніко-економічного планування, аналізу господарської діяльності. З такої точки зору управлінський облік, бухгалтерський облік, планування й аналіз господарської діяльності можна розглядати як єдине ціле. Управлінський облік забезпечує внутрішню інформацію, а фінансовий облік – зовнішню [54].

Залежно від специфіки та особливостей співфункціонування банківського та реального секторів зокрема та особливостей побудови взаємовідносин між ними загалом визначається характер та тенденції розвитку національної економіки.

Банки удосконалюють та використовують технологічні досягнення для вдосконалення відносин з клієнтами для максимального задоволення їх потреб. Вони намагаються забезпечити максимальний комфорт обслуговування та наблизитися до клієнта як у просторі, так і в часі.

Період пандемії COVID-19 та сьогодення війна показали важливість розвитку інформаційних та комп'ютерних технологій та банківського дистанційного обслуговування, що у сучасних умовах відрізняється новими

стандартами проведення фінансових операцій і якістю обслуговування, а також надає можливості залучення нових і утримання діючих клієнтів банку.

В умовах війни основними моментами, які впливають на вибір обслуговуючого банку є фінансова стійкість, безпека, тарифи та зручність, яка сьогодні виявляється переважно в якості дистанційного обслуговування.

Віддалене дистанційне банківське обслуговування - загальний термін для технологій надання банківських послуг на підставі розпоряджень, переданих клієнтом віддаленим чином (тобто без його візиту в банк), найчастіше з використанням комп'ютерних та телефонних мереж [62].

Характерними ознаками віддаленого банківського обслуговування через канали дистанційного банківського обслуговування є:

- оперативність – надання послуг та здійснення банківського обслуговування відбувається переважно миттєво;
- зручність – можливість користуватися послугами в будь-який зручний час та з будь-якої точки планети;
- доступність – вартість користування, яка за такі надані послуги в декілька разів нижча порівняно з традиційною;
- різноманітність – можливість вибору різних каналів віддаленого обслуговування;
- масштабність – можливість обслуговування більшої частки клієнтів та збільшення обсягів збуту тощо.

У сучасних умовах банківське обслуговування варто розділяти на три підгрупи (рисунок 3.1) та класифікувати відповідно до специфіки функціонування банківських установ.

Рисунок 3.1 – Підгрупи банківського обслуговування

Дистанційне банківське обслуговування – це технології надання банківських послуг на підставі розпоряджень клієнта, які передаються клієнтом без візиту клієнта в банк переважно через інтернет, віддаленим способом. Для розуміння переваг дистанційного обслуговування проведемо порівняльний аналіз (таблиця 3.1) [63].

Таблиця 3.1 - Відмінності між традиційним та дистанційним обслуговуванням

Традиційне обслуговування	Дистанційне обслуговування
Обслуговування обмежене часовими рамками – у встановлений банком час	Обслуговування здійснюється практично цілодобове
Швидкість обслуговування залежить від професіоналізму банківського працівника та налагоджених процесів в банку	Швидкість обслуговування миттєва
Підхід до обслуговування гнучкий, обмежений різновидами каналів обслуговування	Підхід до обслуговування гнучкий через інтернет-канал
Вартість обслуговування висока, оскільки включаються витрати на утримання персоналу та відділень	Вартість обслуговування низька
Масштаби обслуговуються обмеженою кількістю банківських відділень	Масштаби обслуговування необмежені, оскільки доступ до послуг в будь-якій частині світу при наявності інтернету
Функції операціоніста виконує співробітник банку	Функції операціоніста виконує клієнт банку
Додаткові затрати фінансів та часу на рекламу послуг	Реклама здійснюється оперативно через sms- та email-розсилку інформування через Клієнт-банк
Основні статті затрат включають статті на утримання персоналу та відділень	Основними затратними статтями є статті на придбання і утримання серверів і на програмний комплекс

Система електронних платежів «клієнт-банк» надає клієнтам – юридичним особам та фізичним особам-підприємцям можливість віддалено управляти своїми поточними рахунками, відкритими в банку. Послуга дозволяє підприємству:

- переглядати залишки та виписки за поточними рахунками за попередній банківський день;

- формувати електронні платіжні документи в національній та іноземній валюті;
- формувати заявки на придбання і продаж валюти;
- вести довідник контрагентів, який клієнт може використовувати для формування платіжних документів;
- експортувати дані з СЕП «клієнт-Банк» в інші комплекси;
- отримувати повідомлення від банку, в тому числі щодо роботи банку, курсів валют та зміни тарифів;
- оформляти депозити;
- отримувати та користуватися кредитними коштами;
- перераховувати заробітну плату тощо.

ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО» має відкриті розрахункові рахунки, порівняємо перелік послуг, які надають ці банки щодо розрахунково-касового обслуговування.

Таблиця 3.2 - Порівняння пропозицій тарифних пакетів для розрахунково - касового обслуговування агропідприємства банків України станом на 17.10.2023 року

№	АТ «Ощадбанк»	АТ «Кредобанк»	АТ «Креді Агріколь Банк»	АТ «ОТП Банк»
1	Відкриття поточного рахунку он-лайн	Відкриття поточного рахунку он-лайн	Відкриття поточного рахунку он-лайн	Відкриття поточного рахунку он-лайн
2	Пакетне обслуговування	Пакетне обслуговування	Пакетне обслуговування	Пакетне обслуговування
3	Найпростіший пакет «Мій бізнес»	Найпростіший пакет «АГРО»	Найпростіший пакет «OPTIMAL»	Найпростіший пакет «ОТП Агро»
4	Безкоштовне відкриття: - 1 поточного рахунку в грн, -1 рахунку з використанням корпоративної БПК; - 2 рахунків в гривні для обліку цільових коштів на вимогу суб'єктів господарювання	Безкоштовне відкриття одного поточного рахунку в національній валюті	Безкоштовне відкриття: - 1 поточного рахунку в гривні; - 1 спеціального рахунку (2604); - рахунки в іноземній валюті	Безкоштовне відкриття 1 поточного рахунку в національній валюті

Продовження табл.3.2

№	АТ «Ощадбанк»	АТ «Кредобанк»	АТ «Креді Агріколь Банк»	АТ «ОТП Банк»
5	Щомісячне обслуговування 249 грн., не стягується у разі відсутності руху коштів	Щомісячне обслуговування 400 грн., ведення функціонуючого поточного рахунку в іноземній валюті 75 грн.	Щомісячне обслуговування 350 грн. (при оплаті за рік - 3780 грн (315 грн/міс. замість 350 грн)	Щомісячне обслуговування 350 грн. (комісія не стягується у перші три місяці з дати відкриття першого рахунку), ведення неактивного рахунку 200 грн.
6	Вартість онлайн платежів : до 100 000,00 грн - 2 грн; від 100 000,01 грн - 12 грн	Електронний переказ в гривні за межі банку, який прийнято до 18.00 год.: до 5 000,00 - 2 грн; від 5 000,01 до 100 000,00 - 3 грн; від 100 000,01 - 12 грн	Платежі через систему Клієнт-Банк на рахунки в інших банках - до 5 000 грн: включено; - 5 000,01-100 000 грн: 2,50 грн/платіж; - понад 100 000 грн: 12 грн/платіж	Вихідні перекази в гривні на електронних носіях 10 платежів в місяць – безкоштовно до 5 тис грн - 3 грн, від 5 тис - 100 тис - 5 грн, від 100 тис грн - 12 грн
7	Вартість онлайн платежів в межах АТ «Ощадбанк»: 0 грн	Вартість онлайн платежів в межах АТ «Кредобанк» в грн.: 0 грн	Платежі в межах «Credit Agricole»: включено у вартість	Внутрішньобанківські перекази на електронних/паперових носіях - комісія не встановлюється
8	Не включено у вартість пакету	Безкоштовне внесення готівки в касу банку в гривні	Приймання готівки для зарахування на поточний рахунок/спеціальний рахунок обліку цільових коштів: 0,10%	Приймання готівкових платежів від 3-х осіб: 0,1% (мін. 10 грн.)
9	Входить у вартість пакету: підключення до системи дистанційного обслуговування «CorpLight»	Входить у вартість пакету: підключення до системи Дистанційного обслуговування «Клієнт-інтернет-Банк»	Входить у вартість пакету: підключення до системи дистанційного обслуговування «Клієнт-Банк»	Входить у вартість пакету: підключення до системи дистанційного обслуговування «Клієнт-Банк»
10	Виконання операцій в системі CorpLight входить у вартість щомісячного обслуговування коштів	Розрахункове обслуговування в системі «Клієнт - Інтернет – Банк» в іноземній валюті - 75 грн	Розрахункове обслуговування в системі «Клієнт-Банк» включено у вартість пакету	Розрахункове обслуговування в системі «Клієнт-Банк» – 250 грн

Продовження табл.3.2

№	АТ «Ощадбанк»	АТ «Кредобанк»	АТ «Креді Агріколь Банк»	АТ «ОТП Банк»
11	Входить у вартість пакету: випуск та обслуговування 1 корпоративної картки Visa Business / MasterCard Corporate	Випуск та обслуговування 1 корпоративної картки 200 грн	Не включено, але у разі оплати за рік - входить у вартість пакету: Випуск та обслуговування 1 корпоративної картки	Не включено у вартість пакету
12	Зняття готівки з корпоративної картки: 0,75%	Отримання готівки в касах та банкоматах банку по картках, емітованих банком 0,85%	У мережі банкоматів та в касах АТ «Креді Агріколь Банк» 20 000 грн/міс безкоштовно Більше або в мережі інших банків України – 1,5%+10 грн за транзакцію	Не включено у вартість пакету
13	Безкоштовно: надання виписок в електронному вигляді шляхом SMS-повідомлень про кожну операцію за рахунком та кінцеве сальдо рахунку після здійснення операції, за кожну виписку	Безкоштовно: надання виписок в електронному вигляді шляхом SMS-повідомлень про кожну операцію за рахунком та кінцеве сальдо рахунку після здійснення операції, за кожну виписку	Не включено у вартість пакету	СМС-інформування по операціям в КБ 40 грн.
14	Надання виписок в електронному вигляді та/або на паперовому носії по рахунку Клієнта за період, що не перевищує останніх 6 місяців.	Надання виписок в електронному вигляді та/або на паперовому носії по рахунку Клієнта 40-300 грн.	Надання довідок/виписок щодо розрахунково-касового обслуговування (за формою Банку): включено у вартість	Надання виписок в електронному вигляді та/або на паперовому носії по рахунку Клієнта 500-3500 грн.
15	Комісія за послугу договірне списання 7 грн.	Плата за регулярний платіж 5 грн.	Не включено у вартість пакету	Плата за регулярний платіж за домовленістю

- Сформовано автором на основі джерел [67-69]

Як видно з проведеного дослідження, найбільш цікавою пропозицією з аналізуємих банків є пропозиція АТ «Ощадбанк», оскільки вона включає набір основних компонентів – ведення поточних рахунків, наявність клієнт-банку, включає карткове обслуговування та валютні операції. Крім цього, банк пропонує зарплатний проєкт, індивідуальні сейфи, послуги з торгівлі цінними паперами, послуги депозитарної установи, еквайринг для бізнесу, інтернет-еквайринг, ОщадРау, платіжний онлайн-сервіс «Payment Service», бізнес картки, преміальну картку Platinum, картку Стандарт. Що стосується зарплатного проєкту – для підприємства банком встановлена комісія за зарахування заробітної плати на картки співробітників від 0% та інші переваги.

Деяку конкуренцію їй може скласти АТ «Креді Агріколь Банк», оскільки банк входить до французької відомої групи Креді Агріколь, відповідно більш цікаві пропозиції по валютним операціям, а також діючу систему акцій.

Але по основним розрахунковим операціям, які проводить ТОВ «АЛЕКСАНДАР-АГРО», серед обслуговуючих банків, найбільш вигідним для обслуговування є АТ «Ощадбанк», навіть незважаючи на деякі незручності клієнт-банківської програми і інші бюрократичні процеси.

3.2 Дослідження банківських пропозицій кредитного обслуговування сільськогосподарських підприємств

Сьогодні як ніколи виявляється взаємозалежність банківського та реального секторів, насамперед в наступних моментах:

- зміна кредитної активності банків зумовлює відповідні зміни ділової активності суб'єктів господарювання;
- пожвавлення виробничої діяльності та збільшення рентабельності суб'єктів господарювання стимулює ефективність банківської діяльності, сприяє нагромадженню капіталів та покращенню структури кредитного портфеля;

- системні позитивні зміни в обох секторах впливають на зростання рівня ВВП;
- зниження ВВП, яке може супроводжуватися погіршенням макроекономічних показників (дестабілізацією обмінного курсу, інфляцією, зниженням ділової активності, зростанням заборгованості), веде до застосування регулятивного інструментарію з боку національного банку, який через регламентацію діяльності комерційних банків впливатиме на реальний сектор [70].

Кредитування займає важливу роль для бізнесу, в тому числі і для агробізнесу, особливо в період касових розривів, зважаючи на сезонність, або для можливості поновлення основних фондів, або закупівлі продукції тощо.

Оскільки в період війни, велика площа посівів та сільськогосподарських угідь опинилася в окупації та зоні бойових дій, багато сільгоспвиробників взагалі не має можливості повноцінно працювати, держава та банківська система розробила програми, орієнтовані спеціально на потреби агровиробників.

Загалом активно кредитують не менше 25-ти банків різної форми власності. При цьому це не лише поновлювання попередніх угод, а й укладання нових. Переважає кредитування обігових коштів, на ринку кредитування провідне місце займають державні банки, особливо в частині державних програм підтримки, оскільки в умовах війни ринкові механізми не є достатніми для стимулювання більш широкої кредитної підтримки. За програмою «Доступні кредити «5-7-9» з усього об'єму кредитування 51% належить саме підприємствам сільського господарства. Серед регіонів лідерами за сумами укладених кредитних договорів є Львівська, Одеська, Дніпропетровська, Харківська, Київська, Вінницька області та м. Київ. На сьогодні участь у програмі беруть 45 банків, найбільшу кількість кредитів видали «Приватбанк» (33,8 тис.), «Ощадбанк» (10,8 тис.) та «Райффайзен Банк» (5,4 тис.) [71].

Проаналізуємо та порівняємо пропозиції зазначених банків.

Першим за об'ємами кредитування аграріїв є АТ «Приватбанк», який на сьогодні в рамках державно програми «Доступні кредити «5-7-9» має наступні кредитні пропозиції (таблиця 3.3) [72].

Таблиця 3.3 - Кредитні пропозиції для аграрних підприємств від АТ «Приватбанк» станом на 17.10.2023 року

№	Вид кредиту	«КУБ» під заставу для агроклієнтів	Агросезон	Кредит на придбання основних засобів (в т.ч. сільгосптехніки)
1	2	3	4	5
1	Строк	До березня 2024 року		36 місяців для мікро- та малого бізнесу, сільгосптоваровиробників; 60 місяців для середнього/великого бізнесу
2	Сума кредиту	- від 100 тис. до 4 млн грн для мікробізнесу; - 5 млн грн для малого бізнесу. Недоступно середньому бізнесу	від 1 до 50 млн грн	від 100 тис. грн
3	% ставка для позичальника	13% річних, крім: - 7% річних для суб'єктів підприємництва, які провадять основну діяльність за всіма КВЕД Секції С; - 7% річних за напрямком: відбудова зруйнованих внаслідок військової агресії основних засобів суб'єктів підприємництва, що підтверджується відповідними документами; - 3% річних для суб'єктів підприємництва, які провадять господарську діяльність у зоні високого воєнного ризику.		- 1% річних перші 2 роки, далі – 5% річних для суб'єктів підприємництва, які провадять господарську діяльність у зоні високого воєнного ризику; - 7% річних для мікро- та малого бізнесу з можливістю зниження до 5% за умови створення нових робочих місць; - 9% річних для середнього та великого бізнесу з можливістю зниження до 7% за умови створення нових робочих місць.
4	Спосіб видачі	На поточний рахунок позичальника		
5	Графік	Погашення траншів – 90/180/270/ 360 днів або індивідуальний графік за погодженням із банком для середнього бізнесу.	1 грудня 2023 року – 20%, 1 лютого 2024 року – 30%, 1.03.24 року – 50% або інд. графік	Ануїтет, рівними частинами. Для середнього та великого бізнесу – індивідуальний графік.

Продовження табл. 3.3

1	2	3	4	5
6	Забезпечення	Сільгосптехніка (самохідна, причіпна, навісна) та/або транспортні засоби (легкові, комерційні), порука власника бізнесу		Майно, що купується, порука власника
7	Комісія	0% (знижено з 05.10.2023 до 29.02.2024)		1–1,5% від суми кредиту
8	Обов'язкові умови	Заборона використання кредитних коштів для погашення кредитів і процентів або іншої заборгованості за кредитними договорами, а також для виплати дивідендів та надання фінансової допомоги		
		Вимоги до земельного банку: - від 20 до 99,99 га для КВЕД 01.11; - від 100 га для КВЕД 01.1, 01.2, 01.3, 01.4, 01.5, 01.6	Вимоги до земельного банку:- від 100 га для КВЕД 01.1, 01.2, 01.3, 01.4, 01.5, 01.6	

В АТ «Ощадбанк» в розділі кредити для бізнесу, є окремий підрозділ – для аграріїв, який включає перелік як суто пропозицій для сільськогосподарських підприємств, та і пропозиції для інших видів підприємств, якими можуть скористатися аграрії (таблиця 3.4) [66].

Таблиця 3.4 - Кредитні пропозиції для аграрних підприємств від АТ «Ощадбанк» станом на 17.10.2023 року

№	Назва кредитного продукту	Валюта кредиту	Ставка	Строк кредиту	Сума	Комісія при видачі	Забезпечення
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Овердрафт	гривня	від 22.13% річних	до 2 років	до 10 млн грн	від 0,5%	без застави
2	Кредитна лінія на поповнення обігових коштів	гривня, долар США, євро	плаваюча від UIRD 3М + 7,72	до 3 років		від 0,25%	нерухоме та рухоме майно, майнові права, порука
3	Придбання транспортних засобів та обладнання	гривня	від UIRD3м +8,95% річних	до 5 років	від 10 тис.грн.	від 0,25%	транспортні засоби та обладнання, що купується
4	Транспортні засоби за програмою «Автобіз»	гривня	плаваюча або фіксована на вибір клієнта	до 60 місяців		від 2,5%	транспорт, який купується в кредит

Продовження табл. 3.4

1	2	3	4	5	6	7	8
5	Кредит під депозит	гривня, долар США, євро	маржа від 2%	залежить від строку депозиту	від 100 тис. грн	0,5%	депозит, розміщений в Ощадбанку
6	Кредити для бізнесу на поповнення оборотного капіталу (у рамках програми «Будуй своє» отримайте кредит під бізнес)	гривня	UIRD3 + від 12.85%	до 12 міс.	до 1 млн. грн	1,5%	Без застави
7	Кредит в рамках державної програми «Доступні кредити 5-7-9%».	гривня	від 1% річних в залежності від цілі	до 10 років	до 150 млн грн	від 0,75%	Майно власне чи майнового поручителя, порука

На сьогоднішній день найбільш цікавими для бізнесу в АТ «Ощадбанку» є кредити, які входять до державної програми підтримки «5-7-9», а це переважно кредитні лінії на поповнення обігових коштів, або на придбання основних засобів.

АТ «Райффайзен Банк» має порівняно невеликий кредитний портфель – в 6 разів менше АТ «Приватбанк» та вдвічі АТ «Ощадбанку», та проаналізуємо також його пропозиції (таблиця 3.5).

В розділі пропозицій для бізнесу АТ «Райффайзен Банк» є підрозділ «Кредитування аграріїв», де зібрані особливі умови придбання товарів необхідних для успішного ведення агробізнесу [73]. Райффайзен пропонує декілька цікавих програм, серед яких як кредитні лінії та інвестиційні кредити в рамках державної програми підтримки «Доступні кредити «5-7-9», а також і інші продукти – наприклад, овердрафти - з огляду на потреби своїх клієнтів, яким необхідно фінансування тимчасових розривів ліквідності або що працюють в сфері з яскраво вираженою сезонністю бізнесу.

В співпраці із провідними дистриб'юторами сільгосптехніки та засобів захисту рослин АТ «Райффайзен Банк» пропонує клієнтам особливі умови

придбання товарів необхідних для успішного ведення агробізнесу, серед яких с/г техніка та обладнання, посівні та садівні матеріали, зрошувальна техніка, елеваторне обладнання, навантажувачі та інша будівельна техніка, комерційний транспорт.

Таблиця 3.5 - Кредитні пропозиції для аграрних підприємств від АТ «Райффайзен Банк» станом на 17.10.2023 року

№		Кредитна лінія (відновлювана чи невіднов- лювана)	Партнерськ і програми	Інвестиційн ий кредит на купівлю с/г техніки та обладнання	Кредит «Розвиток»	Овердрафт
1	Термін кредитуванн я	до 18 місяців	60 місяців	від до 60 місяців	від 24 місяців до 36 місяців	до 36 місяців
2	Відсоткова ставка	16,5% - 17,5%	0,01% - 17,5%	17,0% - 18,0%	19,85%- 24,85%	17,95% - 19,95%
3	Валюта кредиту	гривня		гривня	гривня	
4	Форма погашення	згідно графіку			ануїтет (для Агроклієнтів можливе встановленн я індивіду- ального графіку погашення)	Безперервн е дебетове сальдо 90 кален- дарних днів
5	Максималь- ний ліміт	60,3 млн. грн.	60,3 млн. грн.	60,3 млн. грн.	9 млн. грн.	до 9 млн. грн.
6	Застава	нерухоме май- но, транспорт- ні засоби, ма- шини та облад- нання, майнові права на депо- зит, земля сіль- с-гпризначення		майно, придбане за рахунок кредитних коштів, депозитів		
7	Комісія	0,5-0,99%	0%	0,5-0,99%	0.5%-0.99%	1%
8	Початковий внесок	0		від 20%		
9	Дистанційне обслуговува ння	Можливість використання Кваліфікованого електронного підпису (КЕП) та підписання всі документи без відвідування Відділення Банку.				

Також банк пропонує послугу авалювання векселів, тобто оформлення банком авалю на векселі, згідно з яким банк бере на себе зобов'язання сплатити вексель повністю, або частково, за одну із зобов'язаних за векселем осіб у випадку несплати векселя платником у передбачений термін або якщо немає можливості отримати платіж за векселем у передбачений термін.

АТ «Райффайзен Банк» пропонує операції з надання вексельного поручительства (авалю) за векселями:

- 1) комерційних (торгових) векселів – оформлених за операціями купівлі-продажу товарів/послуг;
- 2) для ввезення на митну територію України або реалізації вироблених в Україні бензинів авіаційних або палива для реактивних двигунів;
- 3) на суму акцизного збору для підприємств, що використовують спирт та інші підакцизні товари/сировину у поточній діяльності.

Аналіз пропозицій більшості банків показав, що для аграріїв виділені окремі пропозиції від розрахунково-касового до кредитного та документарного обслуговування, враховуючи особливості цього бізнесу, спрямовані на задоволення потреб, особливо під час війни. Більшість банків кредитує наявних клієнтів, зі знайомою позитивною кредитною історією і в межах програми державної підтримки «Доступні кредити «5-7-9».

3.3 Напрями та пропозиції комплексного банківського обслуговування підприємств сільського господарства

В умовах ринкової економіки, необхідності підвищення банками конкурентоспроможності, втримання клієнта та заохочення до користування більшою кількістю послуг, останніми роками більшість банків впровадила комплексне банківське обслуговування – тобто в одному договорі співпраці з підприємством банк пропонує набір найбільш доцільних для клієнта послуг, які в подальшому в процесі обслуговування можуть підключатися на основі

додатків до зазначеного договору. Комплексне банківське обслуговування має включати як мінімум три напрямки:

1) набір послуг, пов'язаний з розрахунково-касовим обслуговування, в т.ч.:

- відкриття та обслуговування рахунків (поточних, рахунків для обліку вкладів на вимогу та карткових);
- розрахункове обслуговування рахунків;
- касове обслуговування;
- використання системи електронного обслуговування «Інтернет – Банк»;
- корпоративні картки;
- розрахункове обслуговування валютних рахунків;
- валютнообмінні операції;
- зарплатні проєкти;
- чекові книжки;
- депозитарні комірки тощо.

2) Кредитні операції, в т.ч.:

- різні види кредитних операцій (кредити, овердрафти, кредитні лінії, інвестиційні кредити, лізинг, факторинг тощо);
- документарні операції (акредитиви, гарантії, інкасо);
- аваль векселів тощо.

3) Депозитні та вкладні операції, в т.ч.:

- строкові депозити;
- зберігання коштів на спеціальних рахунках;
- ОВДЗ тощо.

Сучасна реальність вимагає від власників та керівників підприємств приймати рішення в умовах невизначеності та досить швидко. Зважаючи на обставити, підприємницька діяльність сьогодні змушена адаптуватися до різних кризових ситуацій, намагаючись уникнути погіршення не тільки фінансового стану підприємства, але і загалом банкрутства підприємництва. Щоб запобігти подальшому функціонуванню підприємств у тіні, банківська

система також працює над створенням необхідних умов для можливостей розвитку підприємств, особливо галузей, які формують продовольчу політику держави під час війни. Звісно, що така співпраця має бути результатом ефективної політики з боку держави в регулюванні питань роботи підприємництва в умовах війни.

В той же час, необхідно підкреслити, що взаємовідносини між банками та підприємствами в формі комплексного обслуговування не несуть характеру «альтруїстичних», збиткових або менш прибуткових ніж звичні банківські операції. Навпаки, при побудові ефективного механізму співпраці, в кінцевому підсумку, такі взаємовідносини мають нести для комерційного банку прибутковість, навіть вищу за прибутковість стандартних банківських операцій. Основними позитивними наслідками від ефективної комплексної співпраці із підприємством для комерційного банку будуть:

- переведення підприємства на комплексне банківське обслуговування у даний комерційний банк із закриттям рахунків в інших комерційних банках, що забезпечує як контроль над грошовими потоками такого підприємства, так і отримання додаткових доходів від реалізації всього спектру банківських продуктів і послуг даному підприємству та його працівникам;

- повернення раніше наданих кредитних коштів, (в тому числі «безнадійних», або сумнівних до повернення) в повному обсязі навіть при реалізації процедури банкрутства позичальника;

- подальше інвестиційне та поточне фінансування заходів підприємства з встановленням контролю за фінансово-економічною діяльністю позичальника, що забезпечує мінімізацію ризику неповернення таких кредитів та зростання доходів банку від кредитування;

- закладання основ для подальшої тривалої співпраці банку з даним підприємством, формування лояльного відношення підприємства-клієнта до банку, тобто так зване «виращування» клієнта з огляду на потенціал співпраці у майбутньому [74].

При цьому підприємство звертає увагу на такі показники як безпека платежів, надійність, довіра до банку, а банку до клієнта, зручність, вартість обслуговування, наявність індивідуально закріпленого менеджера, доступність до банківських послуг, а також оперативність обслуговування.

За період війни банки мали змогу проявити себе як надійні партнери для бізнесу. Враховуючи досить виражену специфіку діяльності та сезонність, сільськогосподарські виробники потребують окремих спеціальних умов обслуговування.

Аналіз банківських пропозицій та реальної співпраці між аграрним підприємством та банками виявив два основні напрями співпраці – РКО та кредитування в рамках програми державної підтримки «Доступні кредити «5-7-9». Кредитування сільського господарства є одним із вагомих чинників фінансового забезпечення економічного зростання сільськогосподарських підприємств, що в свою чергу, в сукупності зумовлює розвиток економіки України. Але, не всі підприємства та не на всі цільові потреби мають змогу отримати сьогодні банківське кредитування, оскільки наявна велика кількість процедур, зависокі процентні ставки, мінлива політика та особливості діяльності аграрної сфери, функціонування в умовах війни потребують інноваційних підходів розвитку кредитування та загалом обслуговування в сучасних умовах, що є перспективами подальших досліджень

Натомість банки в Україні мають ще цілий набір інструментів, на які варто звернути увагу сільгоспвиробникам.

Так, одним з цікавих банківських продуктів розділу обслуговування для сільськогосподарських підприємств є корпоративна картка. – кошти на відрядження та витрати підприємства. Фактично корпоративна картка замінила чекову книжку підприємства і надала цілодобовий доступ до коштів рахунку незалежно від режиму роботи банку.

Корпоративна картка може використовуватись для оплати наступних платежів:

1) Витрати, пов'язані з основною діяльністю підприємства (купівля товару, продукції, розрахунки з постачальниками).

2) Представницькі витрати (офіційні прийоми, культурні програми).

3) Витрати на відрядження по Україні та за кордон (бронювання номерів у готелі, купівля квитків, оренда авто тощо).

4) Господарські купівлі (канцтовари, оргтехніка, меблі, бензин тощо).

Заборонено використання корпоративної платіжної картки для: виплати заробітної плати працівникам, у тому числі через банківський переказ чи зняття готівки; виплати соціальних платежів; розрахунки за зовнішньоекономічними договорами (контрактами); здійснення іноземних інвестицій в Україну та інвестицій резидентів за її межі.

Корпоративна картка являється інструментом для розпорядження коштами, які знаходяться на відповідному рахунку підприємства.

Директор чи інша особа, уповноважена представляти інтереси підприємства, видає внутрішній наказ, де визначена особа, яка може здійснювати розрахунки за допомогою корпоративної картки.

Корпоративна картка може бути одна на підприємство, а може бути декілька з зазначенням прізвища та імені того, хто буде використовувати її для розрахунків від імені підприємства.

Як правило, якщо підприємство випускає одну корпоративну карту, вона зберігається у відповідальній особі (переважно директора або головного бухгалтера) і використовується за призначенням.

Але підприємство може випустити декілька іменних корпоративних карт, в цьому разі відслідковування витрат коштів конкретного працівника буде досить зручним. Як правило такі карти будуть зручні для осіб, які періодично мають оплачувати щось типове, наприклад, часто відбувають у відрядження, або займаються закупівлею сільгосппродукції тощо.

Використання корпоративних карт у випадку міжнародних відряджень знімає навантаження на бухгалтера щодо конвертації валюти, зняття та здачі готівки в касу банку, підвищує контроль за витратами працівника, працівник

може відразу в будь-який час карткою оплатити готель, паливо тощо. Послугу карткового обслуговування надають практично всі банки в Україні.

Також досить недооцінені документарні операції. Наприклад, для сільгосп підприємств важливим сучасним інструментом є можливість форвардних контрактів. Форвардний контракт — це документ (договір), за яким продавець зобов'язується надати (поставити) товар покупцеві у певний час і на певних умовах у майбутньому, з фіксацією ціни продажу під час укладення такого контракту [89].

В зв'язку коливанням цін в трейдерів виникла потреба в посиленні хеджу за рахунок банківської гарантії, яка у випадку невиконання контракту покриватиме різницю між фактичною (спотовою) ціною на зерно, що склалася на ринку на момент невиконаного постачання, та зафіксованою у форвардному контракті ціною. Тобто якщо виробник порушить умови, банк гарантує виконання сільгоспвиробником контракту, відповідно банк сплачує за гарантією, а виробник матиме борг перед банком і повинен буде його погасити.

Для аграріїв це також гарна можливість здійснити операцію, адже закріплення на українському ринку зерна практики надійного хеджування цінового ризику означає також зменшення ризику зриву постачань, і сукупно це виведе наш ринок у розряд преміальних. Це, у свою чергу, означає вищу ліквідність українського зерна та кращу ціну на нього. Завдяки цьому сільськогосподарські виробники посилять свої позиції на світовому ринку, а Україна отримає бонус до зростання економіки та експортної виручки.

Дієвий механізм захисту від зриву контрактів відкриє можливості користування форвардами саме для малих і середніх виробників, із якими сьогодні зернотрейдери через брак довіри не ризикують співпрацювати на відкладених умовах, надаючи перевагу агрохолдингам.

Війна в Україні пожвавила операції на форвардному ринку. Форс-мажорні обставини, тимчасова окупація низки територій, закриття підприємств — все це має негативні наслідки для роботи

сільськогосподарського ринку. А завдяки договорам поставки майбутнього врожаю сторони мають механізм, який захистить їх від імовірних втрат [90].

В питанні що краще для аграрія - форвардний контракт або кредит, форвардний контракт вигідніший, адже дозволяє отримати кошти та виконати зобов'язання за рахунок майбутньої поставки зерна покупцеві.

Також варто відзначити такий цікавий інструмент як акредитив. Документарний акредитив – це всесвітньо визнана та найбільш захищена форма розрахунків, а його використання у внутрішній торгівлі дозволяє використовувати всі переваги цього інструмента.

Як інструмент забезпечення платежу акредитив вигідний для продавця тим, що після відвантаження товару та надання всіх документів відповідно до умов акредитива він отримає кошти незалежно від покупця, оскільки в цьому випадку оплату за акредитивом здійснює банк.

Для покупця продукції, товарів чи послуг, використання документарного акредитива дасть можливість захиститися від ризику платежу у разі непоставки продукції або невиконання інших умов, передбачених акредитивом, завдяки тому, що акредитив є зобов'язанням банку-емітента здійснити платіж лише у разі дотримання всіх умов акредитива.

Акредитивна форма розрахунків може бути з застосуванням кредиту – непокритий акредитив, та без, тобто власними завчасно задепонованими коштами – покритий акредитив. В українські практики більш розповсюджені міжнародні акредитиви. Хоча даний інструмент досить актуальний в сьогоденних умовах функціонування і внутрішнього українського ринку, акредитивна форма використовується переважно по контрактах на придбання спеціалізованої техніки, обладнання, товарів.

Перевагами використання даного виду документарної операції для покупця продукції чи товару є:

- можливість отримання відстрочення платежу;
- відсутність ризику непоставки товару / поставки товару не в повному обсязі;

- розширення географії торговельних відносин;
- значно дешевший інструмент порівняно з кредитуванням.

Для продавця ж інструмент надає наступні переваги:

- відсутність ризику несплати за поставлений товар;
- отримання коштів за акредитивом у стислі строки після відвантаження товару;
- можливість вийти на нові ринки збуту;
- відсутність ризику відмови покупцем від товару, який був своєчасно поставлений в повному обсязі.

Тому, в економічно нестабільній ситуації, в якій сьогодні перебуває країна, коли немає впевненості в платоспроможності контрагента, дана банківська операція, включена в перелік операцій комплексного обслуговування стане можливістю нівелювати ризики. Документарними операціями займаються міжнародні банки, серед банків, в яких відкриті рахунки ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО», на сьогодні такі послуги надають АТ «Креді Агроколь Банк» та АТ «ОТП Банк».

Ще одним видом операцій, які мають ознаки кредитних, є лізингові операції. Для суттєвого оновлення матеріально-технічної бази аграрного сектору економіки та його модернізації на інноваційній якісній основі необхідна велика кількість інвестицій. Але через щоденні загрози, наразі інвестування в великих масштабах неможливе. В цьому випадку саме лізинг може стати одним із найефективніших методом фінансування галузі під яким розуміють одну із форм кредитування підприємницької діяльності на основі довгострокової оренди основних засобів на платній основі, найчастіше з подальшим остаточним викупом майна. Лізинг - це особливий вид фінансово-інвестиційної діяльності, при якому лізингодавець (лізингова компанія) набуває у постачальника основні засоби (предмет лізингу) та за певну плату, на певних умовах і на певний термін здає його в оренду лізингоодержувачу (клієнту), найчастіше з подальшим переходом правом власності на майно лізингоодержувачу.

Фінансовий лізинг – як правило, оренда на довгостроковий період, за якої відбувається повна амортизація об'єкта лізингу. У цьому випадку орендар несе відповідальність за технічне обслуговування, податки та страхування об'єкта. Зазвичай не скасовується орендарем без штрафних санкцій.

В свою чергу, фінансовий лізинг розглядають, як :

- оренда, орієнтована на податки – вид фінансової оренди, за якої орендодавець виступає власником предмету лізингу для податкових цілей. Також називається «дійсна» оренда або податкова оренда. За договором купівлі-продажу орендар виступає власником об'єкта лізингу для податкових цілей. Такий вид оренди використовується, коли орендар не в змозі використати податкові пільги або амортизаційні відрахування, які з'являються у процесі володіння активом. У цьому випадку орендар може мати вигоду, тому що орендодавець може повернути частину податкових пільг у вигляді орендної плати;

- оренда під заставу – вид фінансової оренди, в якій орендодавцю належить значна частина купівельної ціни об'єкта лізингу на безповоротній основі. Це означає, якщо орендар припиняє вносити орендну плату, орендодавець припиняє вносити платежі по заставі (кредиту) за об'єкт лізингу;

- продаж з подальшою орендою – фінансова оренда, за якої орендар продає актив орендодавцю, а потім бере його в оренду. В цьому випадку можна виділити два моменти: орендар отримую готівкові кошти від продажу активу та орендар продовжує використовувати актив [91].

Основні переваги фінансового лізингу:

- банк здійснює оформлення, реєстрацію та страхування об'єкту лізингу;
- відсутність валютних ризиків - розрахунки проводяться в національній валюті;
- відсутність додаткових платежів протягом всього періоду лізингу та додаткових застав;

- розрахований графік погашення лізингових платежів дозволяє планувати поточні та майбутні витрати;
- об'єкт лізингу не може бути податковою заставою чи об'єктом стягнення третіх осіб;
- вигідні для клієнтів акційні лізингові програми спільно з імпортерами/дилерами різних автомобілів, спецтехніки;
- допомога в урегулюванні страхових випадків та захист інтересів клієнта у страховій компанії.

Також варто зазначити що наразі діє державна програма підтримки «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%» [92], лідером якої станом на кінець червня 2023 року за сумою укладених «доступних» лізингових угод є АТ «ПУМБ» (75% від загальної суми видач на ринку, більше 509 млн грн.) [93]. Партнерами по цій програмі є ТОВ «ОТП Лізинг», ТОВ «УЛФ-Фінанс», ТОВ «БЕСТ Лізинг», АТ «ПУМБ», АТ «Приватбанк», АТ «Укрексімбанк», АТ «Кредобанк» [94].

Наразі держава підтримує аграріїв не лише програмами «5-7-9», а й шляхом надання компенсації 25% вартості придбаної техніки та обладнання, що здійснюється відповідно до програми «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників», напрям «Часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва», затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України №130 від 01.03.17 [95].

Одержувачами бюджетних коштів є юридичні особи та фізичні особи - підприємці, основною діяльністю яких є постачання с/г товарів, за умови, що питома вага вартості таких сільськогосподарських товарів становить не менше 75% вартості всіх товарів, поставлених такими юридичними та фізичними особами протягом попередніх 12 послідовних звітних податкових періодів сукупно (для новоутворених - за результатами кожного окремого звітного періоду).

Бюджетні кошти спрямовуються на забезпечення сільськогосподарських товаровиробників вітчизняною технікою та обладнанням для

агропромислового комплексу шляхом здійснення часткової компенсації вартості техніки та обладнання, що закуплені у вітчизняних виробників та/або їх дилерів.

Часткова компенсація надається сільськогосподарським товаровиробникам на безповоротній основі в розмірі 25% вартості (без ПДВ) придбаної (як за власні, так і за кредитні кошти) техніки та обладнання, що входить у Перелік вітчизняної техніки та обладнання.

На отримання часткової компенсації мають право наступні категорії сільськогосподарських товаровиробників:

- стосовно яких не порушено справу про банкрутство та/або яких не визнано банкрутами, та/або які не перебувають на стадії ліквідації;
- які не мають на перше число місяця, в якому буде прийматися рішення щодо здійснення виплат, прострочену більш як шість місяців заборгованість з платежів, контроль за справлянням яких покладено на органи ДПС;
- які не віднесені до юридичних або фізичних осіб, до яких застосовуються спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції), відповідними рішеннями РНБО, введеними в дію Указом Президента України щодо застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) відповідно до Закону України «Про санкції».

Для отримання компенсації до банку необхідно подати заявку, а також оригінали та копії документів:

- копія платіжного доручення або іншого платіжного документу, що підтверджує оплату;
- договір купівлі-продажу техніки та обладнання, специфікація;
- рахунок-фактура на оплату техніки та обладнання;
- акт приймання-передачі техніки та обладнання/ накладна;
- свідоцтво про реєстрацію ТЗ та/або машини (якщо техніка підлягає обов'язковій державній або відомчій реєстрації)
- згода одержувача щодо надання Міністерству інформації про нього, за формою, визначеною Банком;

- витяг з ЄДРПОУ, з інформацією про те, що підприємство не перебуває на стадії ліквідації/не порушено справу про банкрутство.

Щомісяця до 10 числа банк формує та подає реєстр сільськогосподарських товаровиробників, які придбали техніку та обладнання, в електронному та паперовому вигляді до Мінагрополітики, яке щомісяця до 25 числа спрямовує бюджетні призначення банку. Банк зобов'язаний перерахувати суму компенсації протягом 3 банківських днів на поточний рахунок клієнта.

Інші особливості отримання компенсації викладено в зазначеній Постанові.

Висновки до розділу 3

З початку повномасштабної війни рф українські банки оперативно та якісно відреагували на нові жахливі реалії, досить швидко адаптувалися до роботи в нових умовах та підлаштували для своїх клієнтів умови обслуговування. Переважно банки були змушені надати клієнтам кредитні канікули, знизити відсоткові ставки за кредитами, скасували низку комісій тощо. Звісно, що для громадян та бізнесу, це стало значною підтримкою.

Одним з найбільш вразливих до воєнних реалій став український агробізнес. Багато сільськогосподарських підприємств, особливо в зоні бойових дій, втратили можливість вести свою діяльність: це і руйнування майна, і від'їзд працівників, і паралізована логістика тощо. Але в цих умовах бізнес шукає шляхи відновлення працездатності, в тому числі за підтримки держави та банківської системи.

Залежно від специфіки та особливостей співфункціонування банківського та реального секторів зокрема та особливостей побудови взаємовідносин між ними загалом визначається характер та тенденції розвитку національної економіки.

Банки удосконалюють та використовують технологічні досягнення для вдосконалення відносин з клієнтами для максимального задоволення їх потреб. Вони намагаються забезпечити максимальний комфорт обслуговування та наблизитися до клієнта як у просторі, так і в часі.

В умовах війни основними моментами, які впливають на вибір обслуговуючого банку є фінансова стійкість банку, безпека, тарифи та зручність, яка сьогодні виявляється переважно в якості дистанційного обслуговування.

У сучасних умовах банківське обслуговування варто розділяти на три підгрупи – традиційне, дистанційне та комплексне, і класифікувати відповідно до специфіки функціонування банківських установ.

ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО» має поточні рахунки в чотирьох банках, основним є АТ «Ощадбанк». Наразі підприємства зацікавлені в дистанційному або змішаному форматі обслуговування. Дистанційне банківське обслуговування – це технології надання банківських послуг на підставі розпоряджень клієнта, які передаються клієнтом без візиту клієнта в банк переважно через інтернет, віддаленим способом.

Як видно з проведеного дослідження, найбільш цікавою пропозицією з аналізуємих банків є пропозиція АТ «Ощадбанк», оскільки вона включає набір основних компонентів – ведення поточних рахунків, наявність клієнт-банку, включає карткове обслуговування та валютні операції. Крім цього, банк пропонує зарплатний проєкт, індивідуальні сейфи, послуги з торгівлі цінними паперами, послуги депозитарної установи, еквайринг для бізнесу, інтернет-еквайринг, ОщадРау, платіжний онлайн-сервіс «Payment Service», бізнес картки, преміальну картку Platinum, картку Стандарт. Що стосується зарплатного проєкту – для підприємства банком встановлена комісія за зарахування заробітної плати на картки співробітників від 0% та інші переваги.

Оскільки в період війни, велика площа посівів та сільськогосподарських угідь опинилася в окупації та зоні бойових дій, багато сільгоспвиробників

взагалі не має можливості повноцінно працювати, держава та банківська система розробила програми, орієнтовані спеціально на потреби агровиробників.

Загалом активно кредитують не менше 25-ти банків, переважає кредитування обігових коштів, на ринку кредитування провідне місце займають державні банки, особливо в частині державних програм підтримки, оскільки в умовах війни ринкові механізми не є достатніми для стимулювання більш широкої кредитної підтримки. За програмою «Доступні кредити «5-7-9» з усього об'єму кредитування 51% належить саме підприємствам сільського господарства. Лідерами надання кредитів є АТ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк» та «Райффайзен Банк». Порівняння пропозицій зазначених трьох банків показало, що найбільш цікаві пропозиції у АТ «Приватбанку», але ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО» не обслуговується в цьому банку, відповідно підприємство отримало кредит в АТ «Ощадбанк».

Але на сьогодні найбільш прогресивним є комплексне обслуговування підприємства. Аналіз показав, що багато банків вже пропонують комплексне обслуговування, але клієнти користуються переважно послугами РКО та кредитуванням.

Та банківська система може запропонувати включити в комплекс послуг ще ряд актуальних банківських послуг, які наразі можуть стати цікавими інструментами співпраці між банками та сільськогосподарськими підприємствами. Серед послуг РКО - це різновиди і можливості використання корпоративних карток. Наприклад, оформлення іменних корпоративних карток – на відповідних співробітників підприємства, що має ряд переваг та зручностей як в процесі оформлення операцій, так і в процесі використання.

Також звертаємо увагу на документарні операції, оскільки для сільгосп підприємств важливим сучасним інструментом є можливість форвардних контрактів або акредитивні розрахунки. Документарні операції, наприклад, для аграріїв актуальні гарантії та акредитиви, це дієві механізми,

які захистить підприємства від імовірних втрат зважаючи на нестійку економічно-політичну ситуацію в Україні.

Ще однією банківською послугою, яка варта включення до комплексного обслуговування, є операції фінансового лізингу, враховуючи державну програму підтримки «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%». Також банки задіяні в програмі державної підтримки аграріїв щодо компенсації 25% вартості придбаної техніки та обладнання, відповідно до програми «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників», напрям «Часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва», затвердженої Постановою КМУ №130 від 01.03.17.

Тобто банківська система навіть у найтяжчий час війни та нестабільності намагається створити належні умови для співпраці з клієнтами, особливі умови для співпраці з аграріями, банківська система виступає співучасником за державним програмами підтримки, та у сукупності виконує важливу роль надійного партнера.

ВИСНОВКИ

Магістерська роботи направлена на визначення ролі банківської системи в підтримці бізнесу, а саме сільськогосподарських підприємств, особливо в складних умовах війни.

В ході проведених досліджень виявлено, що банк – це ядро банківської системи, який має право здійснювати дозволені ліцензією банківські операції з метою отримання прибутку. Банківські операції поділяються на залучення до вкладів грошових коштів; розміщення зазначених коштів від свого імені, за свій рахунок і на власний ризик, на умовах поворотності, платності, строковості; відкриття та обслуговування банківських рахунків і здійснення розрахунків.

На ринку України на сьогодні функціонує 64 банки. Активи банків продовжують поступово зростати. Найбільшу частку – 43,5% на 01.01.2023 року складали кредити, станом на 01.09.2023 – 38%.

В структурі доходів банків найбільшу частку 60% становлять процентні доходи і цей показник в минулому році виріс на 29%. Комісійні доходи складають близько 24% і їх динаміка нерівномірна – найбільша частка 34% спостерігалась за результатами роботи 2021 року.

Аналіз витрат показав, що в минулому році було сформовано значну суму резервів під активні операції – яка склала 36% структури пасивів і була в 35 разів вища показника попереднього року. Також зросли суми процентних та інших витрат, що також пов'язано з наслідками війни, погіршення кредитного портфелю, відновлення чи втрату відділень банками тощо.

Показники рентабельності різко упали станом на 01.01.2023 року – рентабельність активів на 3,05% тобто в 4 рази, а рентабельність капіталу на 25,4% - більше, ніж втричі. Та за результатами роботи на 01.01.2023 року рентабельність показала позитивну динаміку та майже вдвічі переросла показники довоєнного періоду станом на 01.01.2022 року. Таке зростання в умовах війни є суперечливим сигналом стійкості, оскільки на перший погляд,

таке зростання ROE виглядає як позитив, але проаналізувавши деталі ми розуміємо, що джерелом прибутків були процентні доходи (насамперед держбанків) від вкладень в ОВДП та депозитні сертифікати НБУ.

В результаті дослідження в другому розділі виявлено, що ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО» територіально знаходиться в Запорізькій області, яка вже протягом більше, ніж півтора року знаходиться на межі зіткнення. Підприємство займається вирощуванням та реалізацією сільськогосподарської продукції.

Для здійснення господарської діяльності господарство орендує у фізичних осіб земельні ділянки сільськогосподарського призначення на території Широківської об'єднаної територіальної громади Запорізького району. Облікова чисельність працівників станом на 01.10.2023 року - 24 чоловіка, два з яких працює за сумісництвом неповний робочий день (директор та інженер з охорони праці).

В господарстві не вистачає власної сільськогосподарської техніки. Тому в 2018 році було прийнято рішення укласти договір з сусіднім підприємством ПП «Агрофірма «Славутич» (код ЄДРПОУ 03749247) про надання всього комплексу агротехнічних робіт при вирощуванні сільськогосподарських культур та збиранні урожаю, а також перевезення урожаю на зберігання до складських приміщень ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО», з використанням робочого персоналу та сільськогосподарської техніки виконавця.

Зважаючи на те, що другий рік йде війна, та ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО» розташоване та має потужності в Запорізькій області, частина якої окупована та на частині йдуть бойові дії, фінансова ситуація на підприємстві хоч і має негативні тенденції, але підприємство намагається по можливості вирівняти фінансову ситуацію.

Аналіз динаміки валюти балансу показує стрімке зростання в 2021 році на 70%. Основну частину близько 95 % в балансі займають оборотні активи, практично всі статті в 2021 році показали зростання, найсуттєвіше зросли об'єми запасів на 60% та товарів на 50%, інша поточна заборгованість в 2,6

рази та грошові кошти, хоч вони і займають невелику частку структури балансу. В минулому 2022 році приріст валюти балансу склав лише 10% в основному за рахунок приросту запасів та готової продукції. В структурі станом на 1 січня 2023 року найбільшу частку мають запаси - 64,9%, готова продукція – 48% та інша поточна дебіторська заборгованість – 23,4%. Суттєво зріс коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості, а також об'єм кредиторської заборгованості в 2021 році. В минулому році сума знизилася на 30%.

Дані звіту показують, що чистий дохід від реалізації в 2022 році знизився вдвічі. Якщо в 2021 році валові прибутки зросли на 82%, то в 2022 році вони різко знизились, становили лише 17% попереднього року. В результаті після потужних результатів 2021 року, коди чистий прибуток збільшився на 93 в порівнянні з 2020 роком, в 2022 році підприємство мало лише 6% показника попереднього успішного року.

Склад чистого доходу від реалізації товарів згідно Звіту про фінансові результати за 2020-2022 роки складається з реалізації вирощених зернових культур та надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна.

Підприємство має досить стабільний стан, незважаючи на виклики війни. Більшість показників в межах норми. Коефіцієнт фінансової стабільності, що показує, скільки доходу припадає на кожну потрачену гривню має динаміку на зниження, що говорить про те, що підприємство має звернути на це увагу та застосувати заходи впливу.

Проаналізовану ситуацію підтверджують і показники рентабельності підприємства. Рентабельність продаж зросла в 2021 році на 58%, в 2022 році вона ледь досягла половини показника 2020 року. Коефіцієнт окупності сукупного капіталу має аналогічну динаміку.

В умовах війни основними моментами, які впливають на вибір обслуговуючого банку є фінансова стійкість банку, безпека, тарифи та

зручність, яка сьогодні виявляється переважно в якості дистанційного обслуговування.

У сучасних умовах банківське обслуговування варто розділяти на три підгрупи – традиційне, дистанційне та комплексне, і класифікувати відповідно до специфіки функціонування банківських установ.

ТОВ «АЛЕКСАНДР – АГРО» на сьогодні користується чотирма поточними розрахунковими рахунками, відкритими в банках України, основним обслуговуючим банком є державний банк АТ «Ощадбанк». Також у вересні 2022 року з АТ «Ощадбанк» було укладено зарплатний проєкт про надання послуг по зарахуванню та виплаті заробітної плати та інших виплат через поточні рахунки фізичних осіб (працівників організації) з використанням платіжних карток.

Наразі підприємство має три діючих кредитних угоди: з АТ «Кредобанк», АТ «ОТП Банк» та АТ «Ощадбанк» за програмою фінансової державної підтримки суб'єктів підприємництва «Доступні кредити 5-7-9%», за якою обліковується кредитна строкова заборгованість в сумі 5000000,00 грн. Підприємство виконує свої зобов'язання вчасно та в повному обсязі.

З початку повномасштабної війни рф українські банки оперативно та якісно відреагували на нові жахливі реалії, досить швидко адаптувалися до роботи в нових умовах та підлаштовували для своїх клієнтів умови обслуговування. Переважно банки були змушені надати клієнтам кредитні канікули, знизити відсоткові ставки за кредитами, скасували низку комісій тощо. Звісно, що для громадян та бізнесу, це стало значною підтримкою.

Але на сьогодні найбільш прогресивним є комплексне обслуговування підприємства. Аналіз показав, що багато банків вже пропонують комплексне обслуговування, але клієнти користуються переважно послугами РКО та кредитуванням.

Та банківська система може запропонувати включити в комплекс послуг ще ряд актуальних банківських послуг, які наразі можуть стати цікавими інструментами співпраці між банками та сільськогосподарськими

підприємствами. Серед послуг РКО - це різновиди і можливості використання корпоративних карток. Наприклад, оформлення іменних корпоративних карток – на відповідних співробітників підприємства, що має ряд переваг та зручностей як в процесі оформлення операцій, так і в процесі використання.

Також звертаємо увагу на документарні операції, оскільки для сільгосп підприємств важливим сучасним інструментом є можливість форвардних контрактів або акредитивні розрахунки. Документарні операції, наприклад, для аграріїв актуальні гарантії та акредитиви, це дієві механізми, які захистить підприємства від імовірних втрат зважаючи на нестійку економічно-політичну ситуацію в Україні.

Ще однією банківською послугою, яка варта включення до комплексного обслуговування, є операції фінансового лізингу, враховуючи державну програму підтримки «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%». Також банки задіяні в програмі державної підтримки аграріїв щодо компенсації 25% вартості придбаної техніки та обладнання, відповідно до програми «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників», напрям «Часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва», затвердженої Постановою КМУ №130 від 01.03.17.

Тобто банківська система навіть у найтяжчий час війни та нестабільності намагається створити належні умови для співпраці з клієнтами, особливі умови для співпраці з аграріями, виступає співучасником за державним програмами підтримки, та у сукупності виконує важливу роль надійного партнера.

Більшість підприємств не мають вільних ресурсів, а також часто не володіють інформацією про можливості банківських інструментів. Тому дуже важливо для розвитку співпраці банкам підбирати оригінальні взаємовигідні схеми співпраці та пропонувати підприємствам. Такий підхід вимагає максимальної активності банку, високої кваліфікації його співробітників. Але така діяльність банку є найбільш актуальною для поступального розвитку співпраці з клієнтами, в тому числі сільського господарства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дзюблюк О. В. Проблеми розвитку банківської системи України в сучасних умовах. *Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації* : зб. тез доп. XVII Міжнар. наук.-практ. конф. молод. вчених м. Тернопіль, 14-15 трав. 2020 р. Тернопіль : ТНЕУ. 2020. С. 94-96.
2. Барановський О. Безпека банківської сфери. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 6. С. 20-27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu_2014_6_9
3. Єпіфанов А. О. Операції комерційних банків: навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2007. 522 с.
4. Кушнір С. О., Гаркуша О.В. Сучасні тенденції банківського та державного кредитування підприємств АПК в Україні. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Том 1. № 4. С. 72-80.
5. Васюренко О.В. Фінансова – кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. Харків : ХІБС УБС, 2006. 243 с.
6. Ведернікова С.В. Теоретичні основи системної перебудови банківської системи. *Збірник наукових праць IV наук.-практ. конференції «СПЕЦПРОЕКТ: аналіз наукових досліджень»*, 9-14 лип. 2008 р. Дніпропетровськ, 2008. С. 11-16.
7. Саблук П. Т. Економічні відносини та дохідність агропромислового виробництва. *Економіка АПК*. 2008. №11. С.147-153
8. Коваленко В.В. Фінансово-кредитна взаємодія банків і підприємств. *Ефективна економіка*. 2013. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1918>.
9. Гальчинський А.С. Стабільність гривні та проблеми її забезпечення. *Економка України*. 2004. № 2. С. 4-11.
10. Стельмах В.С. Монетарна політика як один із ключових факторів економічного зростання. *Вісник НБУ*. 2002. № 1. С. 2-9.

11. Малахова О.Л. Кредитне забезпечення підприємницької діяльності. *Фінанси України*. 2004. № 6. С. 113-120.
12. Матвієнко П.В. Розвиток грошово-кредитних відносин у трансформаційній економіці України. Київ : Наукова думка, 2007. 256 с.
13. Дем'яненко М.Я., Зуєва О.І. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств України: теорія і практика: монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2010.
14. Непочатенко О. О. Аналіз конкурентного середовища сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2016. № 5. С. 43-51.
15. Примостка О.О. Аналіз ефективності діяльності комерційних банків. *Фінанси України*. № 4. 2003. С. 97-103.
16. Гриценко О.Г. Гроші та грошово-кредитна політика : навч. посіб. Київ: Основи, 1996. 180 с.
17. Савлук М.І., Мороз А.М., Пуховкіна М.Ф. Гроші та кредит : підруч. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : КНЕУ, 2002. 598 с.
18. Д'яконова І.І. Теоретико-методологічні основи функціонування банківської системи України : монографія. Суми : Університетська книга, 2007. 400 с.
19. Івасів І.Б. Вплив іноземних банків на банківську систему України. *Вісник НБУ*. 2011. № 10. С. 84-91.
20. Дзюблюк О.В., Малахова О.Л. Банки і підприємства: кредитні аспекти взаємодії в умовах ринкової трансформації економіки : монографія. Тернопіль : Вектор, 2008. 324 с.
21. Савлук М.І. Банки і економіка. «Криза банківської системи: причини та шлях виходу». *Науково-практична конференція*. URL: <http://aub.org.ua/>
22. Кредитна діяльність банків України: проблеми та перспективи розвитку : монографія. Одеса : Атлант, 2015. 217 с.
23. Організаційне забезпечення кредитної діяльності банків України. URL:

https://studopedia.com.ua/1_195636_organizatsiynе-zabezpechennya-kreditnoi-diynalnosti-bankiv.html

24. Єпіфанова А.О., Маслак Н.Г., Сало І.В. Операції комерційних банків : навч. посіб. за ред. Суми : Універс. книга, 2007. 523 с.

25. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку : підр. Київ : КНЕУ, 2004. 468 с.

26. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Texty>

27. Міщенко В.І. Банківський нагляд: навч.пос. Київ: Знання, 2004. 406 с.

28. Костюченко О.А. Банківське право: підр. 2-ге вид., пер. та допов. Київ : Атіка, 2011. 376 с.

29. Савлук М.І. Гроші та кредит. Київ : Либідь, 1992. с.189.

30. Івасів В.С. Гроші та кредит: підручн. Київ : КНЕУ, 1999. 404 с.

31. Коваленко В.В. Центральний банк і грошово-кредитна політика. Київ : Знання України, 2006. 332 с.

32. Масленіков В.В. Зарубіжні банківські системи. *Економіка, фінанси, право*. 2010, №10. С.15-20.

33. Головні тенденції банківського ринку за 12 місяців війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/13/697976/>

34. Статистичні дані офіційного сайту НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>

35. Огляду банківського сектору НБУ за серпень 2023 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2023-08.pdf?v=4

36. Рейтинг надійних банків України 2023. URL: <https://forinsurer.com/rating-banks>

37. Державне регулювання під час війни: як НБУ адаптував фінансову систему України до нових умов впродовж ста днів воєнного стану. URL: <https://voxukraine.org/derzhavne-regulyuvannya-pid-chas-vijny-yak-nbu->

adaptuvav-finansovu-systemu-ukrayiny-do-novyh-umov-vprodovzh-sta-dniv-voyennogo-stanu

38. Військові ОВДП. Дані офіційного сайту Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/local_bonds_issued_during_the_war_time-572

39. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану. Постанова НБУ № 18 від 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>

40. Валютні обмеження для бізнесу в умовах воєнного стану. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/219499_valyutn-obmezhennya-dlya-bznesu-v-umovakh-vonnogo-stanu

41. Стратегія пом'якшення валютних обмежень, переходу до більшої гнучкості обмінного курсу та повернення до інфляційного таргетування, затверджена НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_for_easing_FX_restrictions_07-07-2023.pdf?v=4

42. Ковтуненко Ю. В. Фінансовий аналіз діяльності підприємства в умовах економічної. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 18. С. 234-238

43. Лагун М. Інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємств при визначенні його потенціалу. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 9. С. 64-68.

44. Лизогуб М. М. Індикатори фінансової стійкості як засіб оцінки ефективності фінансової системи України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 12. С. 99-102.

45. Обущак Т.А. Сутність фінансового стану підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 9. С. 92-98.

46. Зарплатний проект підприємства. URL: https://bankchart.com.ua/rko/statti/zarplatniy_proekt_pidpriemstva

47. Програма фінансової державної підтримки суб'єктів підприємництва «Доступні кредити 5-7-9%». URL: <https://5-7-9.gov.ua/>

48. Про надання фінансової державної підтримки: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text>

49. Український індекс ставок за депозитами фізичних осіб (Ukrainian Index of Retail Deposit Rates). Сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/files/UIRD.xls>

50. Індекс ставок за депозитами фізичних осіб. Сайт Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/deposit/index/>

51. Офіційний сайт системи Thomson Reuters. URL: <https://www.thomsonreuters.com/ua>

52. Ларка М.І. Аналіз фінансового стану підприємства як засіб підвищення ефективності його діяльності. *Вісник НТУ «ХПІ». Серія «Технічний прогрес і ефективність виробництва»*. Харків : НТУ «ХПІ». 2013. № 22 (995). С. 168-174.

53. Ткаченко С.О. Фінанси підприємств : навч. посіб. Харків : Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2008. 312 с.

54. Бригхем Ю., Гапенски Л. Финансовый менеджмент, в 2-х тт. СПб.: экономическая школа, 1997

55. Великий Ю. М. Оцінка стану фінансової стійкості вітчизняних підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 23. С. 465-469.

56. Єльнікова, Ю. В. Обмеженість в аналізі фінансової звітності. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 16. С. 839-844

57. Карінцева О.І., Харченко М.О., Кальченко С.О. Ефективність використання лізингу в сучасних умовах. *Механізм регулювання економіки*. №3. 2016. С. 97-106. URL: [http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue_30/OLEKSANDRA_I_KARIN_TSEVA_MYKOLA_O_KHARCHENKO_SVITLANA_O_KALCHENKO](http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue_30/OLEKSANDRA_I_KARIN_TSEVA_MYKOLA_O_KHARCHENKO_SVITLANA_O_KALCHENKOEfficiency_of_Leasing_in_Modern_Conditions.pdf)

58. Мотиваційні механізми дематеріалізаційних та енергоефективних змін національної економіки: монографія / за заг. ред. д. е. н, проф. І.М. Сотник. Суми: Університетська книга, 2016. 368 с.

59. Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки, затверджена Наказом Міністерства фінансів України 14.02.2006 №170.

60. Chygryn O., Karintseva O., Kozlova D., Kovaleva A. HR Management in the Digital Age: the Main Trends Assessment and Stakeholders. *Механізм регулювання економіки*. 2019. №2. С. 106-115.

61. Жаворонок А. В., Савчук Д. Г. Діагностика сучасного стану ринку банківського кредитування в Україні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. № 4(15). С. 373-382.

62. Дзюблюк О. Прийдун Л. Розвиток банківської системи в умовах інтеграції економіки України у світове господарство і лібералізації міжнародного руху капіталу. *Світ фінансів*. 2008. № 2. С. 8-20.

63. Костюк О. Іноземний капітал у банківському секторі України в контексті трансформації моделі бізнесу європейських банків. *Вісник Національного банку України*. № 6. 2014. С. 28-35.

64. Зверяков М.И. Уроки рыночной трансформации в Украине. *Экономика Украины*. 2016. № 8. С. 12-26

65. Levine R., Zervos S. Stock Markets, Banks, and Economic Growth. *The American Economic Review*. 1998. Vol. 88. № 3. P. 537–558.

66. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк». URL: <https://www.oschadbank.ua/rko-category/dla-uridicnih-osib#filter>

67. Офіційний сайт АТ «Кредобанк». URL: <https://kredobank.com.ua/business/malomu-ta-serednomu-biznesu>

68. Офіційний сайт АТ «ОТП Банк». URL: <https://www.otpbank.com.ua/agribusiness/>

69. Офіційний сайт АТ «Креді Агріколь Банк». URL: <https://credit-agricole.ua/agro-biznesu>

70. Владимир О. Банківський та реальний сектори – ключові складові розвитку національної економіки. *Вісник економіки*. № 2(96) (2020). С.93-107

71. З початку 2023 року бізнес отримав 70 млрд грн доступних кредитів. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=6b433783-b363-4328-b38f-b022764e9117&title=DostupniKrediti>

72. Офіційний сайт АТ «Приватбанк». URL: <https://privatbank.ua/business/kreditnaja-linija-agrosezona>

73. Офіційний сайт АТ «Райффайзен Банк». URL: <https://raiffeisen.ua/korporativnim-kliientam/finansuvannya/operaciyi-z-vekselyami/avalyuvannya-vekseliv>

74. Ведернікова С. В. Фінансова підтримка підприємництва банками та державою на сучасному етапі. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 1, 2015.

75. Маслак Н. Банки та АПК України: співпраця триває! *Пропозиція*. 2017. № 5. С. 154-160. URL: <http://propozitsiya.com/ua/banki-ta-apk-ukrayinispiivprasya-trivaie>.

76. Вовк В. Я. Кредитування і контроль: навч. посіб. URL: http://pidruchniki.com/1584072041486/bankivska_sprava/kredituvannya_i_kontrol

77. Поліщук Н.В. Кредитування сільського господарства. Як пріоритетна складова розвитку економіки України. *Національна економіка. Інтелект XXI*. № 6. 2017. С.80-83.

78. Агропром має становити 20-25% української економіки. URL: <https://economics.unian.ua/agro/10049330-agroprom-mayestanoviti-20-25-ukrajinskoji-ekonomiki-groysman.html>.

79. Барановський І. М. Зарубіжний досвід кредитування сільськогосподарських товаровиробників. *Науковий вісник національного аграрного університету*. 2008. № 119. С. 236-240.

80. Ісаян А.М. Банківське кредитування підприємств АПК в умовах невизначеності: дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.08. Київ, 2016. 228 с.

81. Коробкова О.В. Агрокредитування: яким був рік і чого очікувати найближчим часом? URL: <https://nabu.ua/ua/olenakorobkova-7.html>.

82. Проблемных банков нет, поэтому кредиты не выдаются. URL: <https://golos.ua/i/636258>.

83. Кредити не приваляють 58% сільгоспвиробників. URL: <https://kurkul.com/news/2863-krediti-ne-privablyuyut-58-silgospvirobnikiv>.

84. Колотуха С.М. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності. *Економіка АПК*. 2009. № 1. С. 89-96.

85. Фінансування аграрного сектору. 10 міфів, котрі не дають українським банкам розвивати цей напрям бізнесу. URL: <http://agroportal.ua/ua/publishing/lichnyi-vzglyad/finansirovanie-agrarnogo-sektora-10-mifov-kotorye-ne-dayut-ukrainskimbankam-razvivat-eto-napravlenie-biznesa>.

86. Аграрна розписка – що за «фрукт» і з чим його «їдять»? URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ bn/2016/november /issue-45/article-22811.html>.

87. Банки воліють кредитувати недрібних виробників. URL: <http://landlord.ua/banki-voliyut-kredituvati-nedribnih-virobnikiv>.

88. Фінансова дієта: чим банки закінчують цей рік і що готують для АПК в наступному. URL: <http://directinvest.com.ua/ru/2017/12/20/finansova-diyeta-chim-banki-zakinchuyut-cej-rik-i-shho-gotuyut-dlya-apk-u-nastupnomu-ch-2>.

89. Новий механізм банківських гарантій для форвардних контрактів. Чи зацікавлені банки? Агропортал. URL: <https://agroportal.ua/blogs/novyi-mekhanizm-bankovskikh-garantii-dlya-forvardnykh-kontraktov-na-zernovom-rynke>

90. Форвардний контракт: що це та як використовувати аграрію. AgroApp. URL: <https://agroapp.com.ua/uk/blog/forvardnij-kontrakt-shho-ce-ta-yak-vikoristovuvati-agrariyu/>

91. Малишко В.М., Микитюк М.С. Правова природа лізингу. *Юридичний вісник*. №1 (34), 2015

92. Оптимізація Державних програм «Доступні кредити 5-7-9%» та «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%» в умовах воєнного стану – Інфографіка. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/optimizatsiia_derzhavnikh_program_dostupni_krediti_5-7-9_ta_dostupnii_finansovii_lizing_5-7-9_v_umovakh_voiennogo_stanu__infografika-3892

93. ПУМБ – лідер програми «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%». Офіційний сайт інформаційного агентства UNIAN. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/skilki-ukrajina-vitrachaye-na-viynu-uryad-shokuvav-novoyu-cifroyu-12350184.html>

94. Офіційний сайт Фонду розвитку підприємництва. URL: <https://bdf.gov.ua/>

95. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва: Постанова Кабінету Міністрів України №130 від 01.03.17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/130-2017-%D0%BF#Text>

96. Сидор Г. В. Бюджетна політика у розвитку фермерства. *Сталий розвиток економіки : Всеукраїнський науково-виробничий журнал*. № 4. 2013. С. 392-396.

97. Звіт про прямі збитки інфраструктури та непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на червень 2023 року, в рамках Проекту USAID «Економічна підтримка України». URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/09/June_Damages_UKR_Report.pdf

98. Коваленко В.В. Фінансово-кредитна взаємодія банків і підприємств. *Ефективна економіка*. 2013. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1918>

99. Кредитна діяльність банків України: проблеми та перспективи розвитку : монографія / за ред. В.В. Коваленко. Одеса : Атлант, 2015. 217 с.

ДОДАТОК А

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 5 розділу I)

Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство	Дата (рік, місяць, число)	Коди		
		2021	01	01
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "А.ТЕКСАНДР-АГРО"	за ЄДРПОУ	03749230		
Територія ЗАПОРІЗЬКА	за КОАТУУ	2322184601		
Організаційно-правова форма господарювання Товариство з обмеженою відповідальністю	за КОПФГ	240		
Вид економічної діяльності Підприємство переробки культур харчової рослинної бобових культур і масличних олійних культур	за КВЕД	01.11		
Середня кількість працівників, осіб 22				
Одиниця виміру тис. грн. з одним десятковим знаком				
Адреса, телефон вулиця Центральна, буд. 9, с. ЛУКАШІВЕ, ЗАПОРІЗЬКИЙ РАЙОН, ЗАПОРІЗЬКА ОБЛ., 70410		0993077100		

I. Баланс на 31 грудня 2020 р.

Актив	Код рядка	Форма № 1-м Код за ДКУД 1801006	
		На початок звітної року	На кінець звітної періоду
I	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
первісна вартість	1001	-	-
накраща оцінка амортизації	1002	(-)	(-)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби :	1010	2 316,9	1 699,6
первісна вартість	1011	6 315,2	6 441,0
знос	1012	(3 998,3)	(4 741,4)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	2 316,9	1 699,6
II. Оборотні активи			
Запаси :	1100	15 120,2	16 815,9
у тому числі готова продукція	1103	7 653,6	6 040,7
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцією, товарами, роботами, послугами	1125	1 845,8	2 645,1
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1 097,0	3 213,5
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	4,2	8,6
Витрати майбутніх періодів	1170	311,8	559,0
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	18 379,0	23 242,1
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	20 695,9	24 941,7

Посит	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (найменший) капітал	1400	71,8	71,8
Додатковий капітал	1410	127,2	127,2
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	16 277,0	23 285,0
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	16 476,0	23 484,0
II. Доцестроєві зобов'язання, підпоне фінансування та забезпечення	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання			
Короткостроєві кредити банків	1600	1 975,8	-
Поточні кредиторська заборгованість за:			
довгостроєвими зобов'язаннями	1610	-	-
товарами, роботами, послугами	1615	1 351,8	167,2
розрахунками з бізнесом	1620	154,8	428,9
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	14,0	14,4
розрахунками з оплати праці	1630	79,5	69,8
Доходи майбутніх періодів	1665	-	147,4
Інші поточні зобов'язання	1690	644,0	630,0
Усього за розділом III	1695	4 219,9	1 457,7
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	20 695,9	24 941,7

2. Звіт про фінансові результати
за Рік 2020 р.

Форма № 2-м Код за ДКУД 1801007			
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	29 148,4	20 224,0
Інші операційні доходи	2120	13,8	-
Інші доходи	2240	47,6	21,3
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	29 209,8	20 245,3
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(20 189,1)	(14 631,0)
Інші операційні витрати	2180	(1 939,9)	(1 464,2)
Інші витрати	2270	(72,8)	(730,9)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(22 201,8)	(16 826,1)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	7 008,0	3 419,2
Податок на прибуток	2300	(-)	(-)
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	7 008,0	3 419,2

Керівник

Головний

Марич Геннадій Вікторович

(підпис, прізвище)

Пахуча Галина Михайлівна

(підпис, прізвище)

ДОДАТОК Б

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 4 розділу I)

ДОКУМЕНТ ПРИЙНЯТО

Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "АЛЕКСАНДР-АГРО"	Дата (рік, місяць, число)	2022	01	01
Територія	ЗАПОРІЗЬКА	за ЄДРПОУ	03749230		
Організаційно-правова форма господарювання	Товариство з обмеженою відповідальністю	за КАТОТТГ	UA23060330150846433		
Вид економічної діяльності	Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур	за КОПФГ	240		
Середня кількість працівників, осіб	23	за КВЕД	01.11		
Одиниця виміру:	тис. грн. з одним десятковим знаком				
Адреса, телефон	вулиця Центральна, буд. 9, с. ЛУКАШЕВЕ, ЗАПОРІЗЬКИЙ РАЙОН, ЗАПОРІЗЬКА обл., 70410		0993077100		

1.Баланс на 31 грудня 2021 р.

Актив		Форма № 1-м	Код за ДКУД	1801006
	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду	
1	2	3	4	
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи	1000	-	-	
Первісна вартість	1001	-	-	
Накопичена амортизація	1002	(-)	(-)	
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-	
Основні засоби :	1010	1 699,6	2 367,4	
первісна вартість	1011	6 441,0	7 883,5	
знос	1012	(4 741,4)	(5 516,1)	
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-	
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-	
Інші необоротні активи	1090	-	-	
Усього за розділом I	1095	1 699,6	2 367,4	
II. Оборотні активи				
Запаси :	1100	16 815,9	27 018,9	
у тому числі готова продукція	1103	6 040,7	9 115,3	
Поточні біологічні активи	1110	-	-	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	2 645,1	2 534,4	
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	-	-	
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	3 213,5	8 492,1	
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-	
Гроші та їх еквіваленти	1165	8,6	1 505,9	
Витрати майбутніх періодів	1170	559,0	1 206,9	
Інші оборотні активи	1190	-	-	
Усього за розділом II	1195	23 242,1	40 758,2	
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-	
Баланс	1300	24 941,7	43 125,6	

Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	71,8	71,8
Додатковий капітал	1410	127,2	127,2
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	23 285,0	36 794,5
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	23 484,0	36 993,5
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	1 989,9
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	167,2	1 049,2
розрахунками з бюджетом	1620	428,9	178,3
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	14,4	16,5
розрахунками з оплати праці	1630	69,8	81,3
Доходи майбутніх періодів	1665	147,4	108,4
Інші поточні зобов'язання	1690	630,0	2 708,5
Усього за розділом III	1695	1 457,7	6 132,1
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	24 941,7	43 125,6

2. Звіт про фінансові результати
за Рік 2021 р.

		Форма № 2-м	Код за ДКУД	1801007
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року	
1	2	3	4	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	33 452,5	29 148,4	
Інші операційні доходи	2120	192,1	13,8	
Інші доходи	2240	39,0	47,6	
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	33 683,6	29 209,8	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(17 152,0)	(20 189,1)	
Інші операційні витрати	2180	(2 798,4)	(1 939,9)	
Інші витрати	2270	(223,7)	(72,8)	
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(20 174,1)	(22 201,8)	
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	13 509,5	7 008,0	
Податок на прибуток	2300	(-)	(-)	
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	13 509,5	7 008,0	

Керівник

Головний бухгалтер

(підпис)

(підпис)

ЕПІМАХ
ГЕННАДІЙ
ВІКТОРОВИЧ
ЕП Пасуча Ганна
Михайлівна

Марич Геннадій Вікторович

(ініціали, прізвище)

Пасуча Ганна Михайлівна

(ініціали, прізвище)

¹ Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад

ДОДАТОК В

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 4 розділу I)

ДОКУМЕНТ ПРИЙНЯТО

Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "АЛЕКСАНДР-АГРО"	Дата (рік, місяць, число)	Код		
Територія	ЗАПОРІЗЬКА	за ЄДРПОУ	2023	01	01
Організаційно-правова форма господарювання	Товариство з обмеженою відповідальністю	за КАТОТТГ	03749230		
Вид економічної діяльності	Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур	за КОПФГ	UA12006230150046433		
Середня кількість працівників, осіб	22	за КВЕД	240		
Одиниця виміру:	тис. грн. з одним десятковим знаком		01.11		
Адреса, телефон	вулиця Центральна, буд. 9, с. ЛУКАШЕВЕ, ЗАПОРІЗЬКИЙ РАЙОН, ЗАПОРІЗЬКА обл., 70410		0993077100		

1. Баланс на 31 грудня 2022 р.

Актив	Форма № 1-м Код за ДКУД		1801006
	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
Первісна вартість	1001	-	-
Накопичена амортизація	1002	(-)	(-)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби :	1010	2 367,4	1 700,5
первісна вартість	1011	7 883,5	7 909,1
знос	1012	(5 516,1)	(6 208,6)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	2 367,4	1 700,5
II. Оборотні активи			
Запаси :	1100	27 018,9	29 011,8
у тому числі готова продукція	1103	9 115,3	21 470,9
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	2 534,4	2 607,2
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	8 492,1	10 482,4
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	1 505,9	128,0
Витрати майбутніх періодів	1170	1 206,9	785,1
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	40 758,2	43 014,5
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	43 125,6	44 715,0

Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	71,8	71,8
Додатковий капітал	1410	127,2	127,2
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	36 794,5	37 581,5
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	36 993,5	37 780,5
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	1 989,9	5 000,0
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	1 049,2	771,9
розрахунками з бюджетом	1620	178,3	190,5
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	16,5	18,0
розрахунками з оплати праці	1630	81,3	70,9
Доходи майбутніх періодів	1665	108,4	69,4
Інші поточні зобов'язання	1690	2 708,5	813,8
Усього за розділом III	1695	6 132,1	6 934,5
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	43 125,6	44 715,0

2. Звіт про фінансові результати
за Рік 2022 р.

		Форма № 2-м	Код за ДКУД	1801007
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року	
1	2	3	4	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	16 571,3	33 452,5	
Інші операційні доходи	2120	31,0	192,1	
Інші доходи	2240	39,0	39,0	
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	16 641,3	33 683,6	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(13 756,7)	(17 152,0)	
Інші операційні витрати	2180	(1 780,5)	(2 798,4)	
Інші витрати	2270	(317,1)	(223,7)	
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(15 854,3)	(20 174,1)	
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	787,0	13 509,5	
Податок на прибуток	2300	(-)	(-)	
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	787,0	13 509,5	

Керівник

Головний бухгалтер

ЕП ПАВЛУ
ГЕННАДІЙ
ВІКТОРОВИЧ

Михайло Геннадій Вікторович

ЕП ПАВЛУ

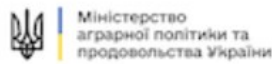
Михайло

Павлуха Галина Михайлівна

(підпис, прізвище)

¹ Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад

ДОДАТОК Г

КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

станом на 11 жовтня 2023 року

видано кредитів на суму

€59,3 млрд
11,5 тис. отримувачів

у т.ч. «Доступні кредити 5-7-9»

€34,2 млрд
8,9 тис. отримувачів

Декларація академічної доброчесності
здобувача вищої освіти ЗНУ

Я, **Пахучий Денис Вікторович**, студент 2 курсу, денної форми навчання, економічного факультету, спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», освітньої програми «Фінанси і кредит», адреса електронної пошти: denispahucij.w@gmail.com.

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Роль банківської системи в підтримці сільськогосподарських суб'єктів в умовах війни в Україні на ТОВ «АЛЕКСАНДР-АГРО» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згоден(згодна) на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____

Підпис _____

Пахучий Д.В.
ПІБ (студента)

Дата _____

Підпис _____

Кушнір С.О.
ПІБ (наукового керівника)